

รายงานโครงการวิจัย

พัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชหลังนาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตร

ทฤษฎีใหม่เขตปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยมากกว่า 1,200 มม./ปี

Research and development and extension of cropping system
technology after rice based on New Theory Agriculture area on
rainfall over 1,200 mm. per year.

นายบงการ พันธุ์เพ็ง

Mr Bongkarn Panpeng

ปี พ.ศ. 2564

รายงานโครงการวิจัย

พัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชหลังนาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่เขตปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยมากกว่า 1,200 ม.ม./ปี

Research and development and extension of cropping system technology after rice based on New Theory Agriculture area on rainfall over 1,200 mm. per year.

นายบงการ พันธุ์เพ็ง

Mr Bongkarn Panpeng

ปี พ.ศ. 2564

คำปรารภ (Foreword หรือ Preface)

คณะทำงานโครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชหลังนาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่เขตปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยมากกว่า 1,200 มม./ปี ทั้ง 6 จังหวัด ได้แก่ จ.อุบลราชธานี จ.มหาสารคาม จ.ยโสธร จ.สุรินทร์ จ.อำนาจเจริญ และ จ.ร้อยเอ็ด หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลสำเร็จที่ได้จากการทดลองนี้จะเป็นประโยชน์แก่ เกษตรกร นักวิจัย นักศึกษา ประชาชน และผู้ที่สนใจ สามารถนำไปใช้ไปปฏิบัติได้โดยตรง หรือนำไปประยุกต์ใช้ ตลอดจนสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดได้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

กรมวิชาการเกษตร

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	5
ผู้วิจัย	6
บทนำ.....	7
บทคัดย่อ.....	11
โครงการที่ 1	13
บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	58
บรรณานุกรม.....	61

กรมวิชาการเกษตร

กิตติกรรมประกาศ

โครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชหลังน้ำโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่เขตปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยน้อยกว่า 1,200 มม./ปี ดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นอย่างดีได้นั้นก็เนื่องด้วยการทำงานร่วมกันของสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 4 กรมวิชาการเกษตร และเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร ผู้นำเกษตรกร ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ เกิดเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการฯ และขยายผลเทคโนโลยีระบบการปลูกพืชที่ได้สู่ชุมชนจนเกิดประโยชน์ในวงกว้างในที่สุด

คณะทำงานแผนงานวิจัยย่อยวิจัยพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างขอขอบคุณสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 4 หน่วยงานต้นสังกัดที่ได้ให้การสนับสนุนทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ และขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญ ธีธาวินท์ สรรุโณ ผู้อำนวยการแผนงานวิจัยที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนตรวจทานแก้ไขเอกสาร จนทำให้สามารถดำเนินงานแผนงานวิจัยย่อยวิจัยพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ขอขอบคุณ บุคลากรของศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรนครราชสีมา บุคลากรของสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 4 ที่ได้คำแนะนำในการดำเนินงานในครั้งนี้ และขอขอบคุณแหล่งเงินทุน ววน. สกสว. ในการทำวิจัยในครั้งนี้

คณะผู้วิจัย

นายบงการ พันธุ์เพ็ง   นายนิพนธ์ ภาชนะวรรณ   นายอภิชาติ เมืองทอง
(Mr.Bongkarn Panpeng)   (Mr.Nipon Pachanawan)   (Mr.Aphichat Muangsong)

นางปิยะนันท์ ไวมาลา   นางสาวจิรัสชญาพร รณเรืองฤทธิ์
(Mrs.Piyanan Waimala)   (Miss.Jiraschayaponr Ronruangrit)

นางวาทกุลลาบทิพย์ ชาหอมชื่น
(Miss Kularbthip Chahomchuen)

คำสำคัญ : ระบบปลูกพืช, เกษตรทฤษฎีใหม่ , ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง, เขตอาศัยน้ำฝน, เกษตรยั่งยืน, การพัฒนาเทคโนโลยีอย่างมีส่วนร่วม, วิจัยเพื่อปรับใช้, เกษตรกรรมทางเลือก, ผลผลิต, ผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์

Keywords : Cropping system, lower New Theory Agriculture, northeast region, rainfed area, irrigated area, sustainable agriculture, participatory technology development: PTD, adaptive research

บทนำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรประมาณ 63.85 ล้านไร่ ประกอบด้วยพื้นที่นา 42.76 ล้านไร่ พื้นที่พืชไร่ 11.94 ล้านไร่ และพื้นที่ไม้ผล ไม้ยืนต้น 4.31 ล้านไร่ พื้นที่การผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญในปี 2556 ได้แก่ ข้าวนาปี 39,431,708 ไร่ มันสำปะหลัง 4,926,913 ไร่ อ้อยโรงงาน 3,239,958 ไร่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 1,743,949 ไร่ ยางพารา 4,395,849 ไร่ ปาล์มน้ำมัน 112,796 ไร่ และจากการสำรวจในปี 2553/2554 พบว่าเกษตรกรมีพื้นที่เฉลี่ย 23.18 ไร่ต่อครัวเรือน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557) นั่นคือเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ซึ่งมักจะประสบปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการผลิตตลอดเวลา ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้เกษตรกรมีฐานะยากจน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2557) รายงานว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรสูงสุดในประเทศ คือ ร้อยละ 41 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด แต่มีสัดส่วนการผลิตด้านเกษตรเพียงร้อยละ 26 ของผลผลิตทางการเกษตร เป็นภาคที่มีอัตราการขยายตัวของผลผลิตด้านการเกษตรต่ำสุด คุณภาพดินไม่ดี และมีเนื้อที่ชลประทานเพียง 1.6 ล้านไร่ ในเนื้อที่เพาะปลูกของภาค ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่มากถึง 60 ล้านไร่ กล่าวคือ เป็นภาคที่อาศัยเกษตรน้ำฝนมากที่สุด แต่ยังมีโอกาสกระจายการผลิตไปสู่พืชฤดูแล้งได้อีก เช่น มันสำปะหลัง อ้อย พืชน้ำมัน ฝ้าย และปศุสัตว์ เป็นต้น

จากการศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่ในอดีต พบว่า ปัญหาแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไป แต่ปัญหาสำคัญที่พบในการผลิตทางการเกษตรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ โครงสร้างการผลิตขึ้นอยู่กับพืชหลักไม่กี่ชนิด ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ หากปีใดราคาผลผลิตเกษตรเหล่านี้ตกต่ำจะมีผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกร ดังนั้นการปรับโครงสร้างการผลิตทางการเกษตรเป็นแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว และต้องมีการจัดการด้านการตลาด สำหรับผลผลิตใหม่ที่มาทดแทนด้วย (นิรันทร, 2544) ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2557) ที่รายงานว่าเป็นที่น่าสังเกตว่าการเกษตรของไทยในช่วงแผนฯ 4 - 5 นั้นเริ่มประสบปัญหาและข้อจำกัดของทรัพยากรที่ดิน แหล่งน้ำ และป่าไม้ที่ถูกนำมาใช้ในระยะเวลาที่ผ่านมาในลักษณะที่ไม่ค่อยจะมีประสิทธิภาพ สิ้นเปลืองและขาดการอนุรักษ์ จึงทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้มีสภาพเสื่อมโทรมลงโดยลำดับ จนมีปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมาหลายด้าน ทั้งนี้มีผลทำให้อัตราขยายตัวของผลผลิตภาคการเกษตรของประเทศเริ่มชะลอตัวลงโดยลำดับเหลือประมาณ ร้อยละ 3.5 ต่อปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือตอนบน ซึ่งทรัพยากรที่ดินและแหล่งน้ำมีจำกัด และอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมมาก อัตราการขยายตัวของภาคเกษตรกรรมจึงมีแนวโน้มต่ำมาก ซึ่งจะเป็นอัตราต่อการรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างยิ่ง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงการผลิตและการใช้ทรัพยากรที่ดิน แหล่งน้ำและป่าไม้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงขึ้น หากต้องการรักษาฐานะความสำคัญของภาคการเกษตรไว้ต่อไป รวมทั้งในแง่การเลือกพืชปลูกไม่เหมาะสมกับสภาพของดินและการใช้เทคนิคการผลิตไม่ถูกวิธี จึงทำให้การเพิ่มผลผลิตไม่ได้ผลดี ทำให้ที่ดินเสื่อมโทรมลงและขาดการอนุรักษ์ นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าประสิทธิภาพการ

ใช้ที่ดินต่ำ คือไม่ได้ใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่การปลูกครั้งที่สองยังมีน้อยมาก เนื่องจากระบบชลประทานมีเพียงร้อยละ 10 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด และจากพื้นที่ชลประทานทั้งหมด 16 ล้านไร่ มีเพียง 4 – 5 ล้านไร่เท่านั้นที่สามารถรับน้ำชลประทานได้ตลอดทั้งปี เกษตรกรยังต้องพึ่งการเกษตรน้ำฝนเป็นหลักอยู่ รวมทั้ง สมศักดิ์ (2557) รายงานว่าในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 นั้นพบว่าภาคเกษตรของไทยยังคงมีปัญหาภายในหลายประการ สำคัญๆ ได้แก่ 1. ปัญหาด้านการผลิตของภาคเกษตร มีผลผลิตหรือขีดความสามารถในการผลิตสินค้าค่อนข้างต่ำหากเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง 2. ปัญหาด้านราคาและตลาดของสินค้าเกษตรมีความแปรปรวนไม่แน่นอน ทำให้อาชีพทำการเกษตรมีความเสี่ยงและความไม่แน่นอนค่อนข้างสูง ยากต่อการบริหารจัดการ โดยเฉพาะเกษตรกรรายเล็กรายย่อย ขาดทักษะในการบริหารความเสี่ยงเหล่านี้ 3. ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร เนื่องจากเกิดการอพยพเคลื่อนย้ายของแรงงานที่เคยอยู่ในภาคเกษตรกรรมไปทำงาน ในภาคอุตสาหกรรมและบริการ ประกอบกับแรงงานที่เหลืออยู่ในภาคเกษตรปัจจุบันมีอายุค่อนข้างสูง จะส่งผลอย่างมากต่อประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าเกษตร 4. ปัญหาเรื่องคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าเกษตร เนื่องจากกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรส่วนใหญ่ของไทยในปัจจุบันมีแนวโน้มในการใช้สารเคมีค่อนข้างสูงเพื่อเพิ่มผลผลิต 5. ปัญหาการเกิดโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำในการผลิต ทั้งพืช ปศุสัตว์ และสัตว์น้ำ 6. ปัญหาที่มีแนวโน้มจะเกิดในอนาคตอันใกล้ เนื่องจากปัจจัยการผลิตหลักที่สำคัญคือที่ดินและน้ำเริ่มมีปริมาณและคุณภาพลดลง จนนำไปสู่ปัญหาการบุกรุกพื้นที่สาธารณะและป่าสงวน จากปัญหาต่างๆ ของเกษตรกรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งทำให้ระบบการผลิตไม่มีความยั่งยืน ทั้งด้านผลผลิต คุณภาพ และรายได้ เกษตรกรยังคงมีการพึ่งพาปัจจัยภายนอกอยู่มาก โดยเฉพาะปุ๋ยเคมีและสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ขาดความหลากหลายของกิจกรรมทางการเกษตร และขาดความหลากหลายทางชีวภาพของพืชปลูก ทำให้รายได้ต่ำ เกิดสภาพนิเวศน์เกษตรที่ไม่ยั่งยืน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานแนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางการจัดการดินและน้ำเพื่อความยั่งยืน ดังเช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2560) อ้างอิงถึงปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกินของเกษตรกร เป็นปัญหาสำคัญยิ่งในปัจจุบัน และการประกอบอาชีพทางการเกษตรโดยเฉพาะในเขตที่ใช้น้ำฝนทำนาเป็นหลัก เกษตรกรจะมีความเสี่ยงสูง เป็นเหตุให้ผลผลิตข้าวอยู่ในระดับต่ำ ไม่เพียงพอต่อการบริโภค ด้วยพระอัจฉริยะในการแก้ปัญหา จึงได้พระราชทาน "ทฤษฎีใหม่" ให้ดำเนินการในพื้นที่ทำกินที่มีขนาดเล็ก ประมาณ ๑๕ ไร่ ด้วยวิธีการจัดการทรัพยากรระดับไร่นาอย่างเหมาะสม ด้วยการจัดสรรการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยให้มีการจัดสร้างแหล่งน้ำในที่ดินสำหรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานอย่างได้ผล เพื่อให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ ให้มีรายได้ไว้ใช้จ่ายและมีอาหารไว้บริโภคตลอดปี ซึ่งได้ดำเนินการอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน เพื่อการผลิตทางเกษตรกรรมที่ยั่งยืนสำหรับเกษตรกรชาวไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสว่า "...ถึงบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่ สองอย่างนี้จะทำความเจริญแก่ประเทศได้ แต่ต้องมีความเพียร แล้วต้องอดทน ต้องไม่ใจร้อน..." พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทำการศึกษาและวิจัยเชิงปฏิบัติ เกี่ยวกับทฤษฎีใหม่มาเป็นเวลานานตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ในพื้นที่ส่วนพระองค์ขนาด ๑๖ ไร่ ๒

งาน ๒๓ ตารางวา ไร่ ๖๓ ตารางวา ไร่ ๖๓ ตารางวา ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี และทรงมอบให้มูลนิธิชัยพัฒนาที่ทรงจัดตั้งขึ้นมาเพื่อเสริมโครงการของรัฐ ทั้งนี้ก่อนที่จะทรงนำเอกสารออกเผยแพร่อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ นั้น ทรงให้จัดตั้ง "ศูนย์บริหารพัฒนา" ตามแนวพระราชดำริ อยู่ในความรับผิดชอบของมูลนิธิชัยพัฒนา เพื่อเป็นต้นแบบสาธิตการพัฒนาด้านการเกษตรโดยประสานความร่วมมือระหว่าง วัด ราษฎรและรัฐ ...ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรประมาณ 63.85 ล้านไร่ ประกอบด้วยพื้นที่นา 42.76 ล้านไร่ พื้นที่พืชไร่ 11.94 ล้านไร่ และพื้นที่ไม้ผล ไม้ยืนต้น 4.31 ล้านไร่ พื้นที่การผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญในปี 2556 ได้แก่ ข้าวนาปี 39,431,708 ไร่ มันสำปะหลัง 4,926,913 ไร่ อ้อยโรงงาน 3,239,958 ไร่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 1,743,949 ไร่ ยางพารา 4,395,849 ไร่ ปาล์มน้ำมัน 112,796 ไร่ และจากการสำรวจในปี 2553/2554 พบว่าเกษตรกรมีพื้นที่เฉลี่ย 23.18 ไร่ต่อครัวเรือน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557) นั่นคือเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ซึ่งมักจะประสบปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการผลิตตลอดเวลา ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้เกษตรกรมีฐานะยากจน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2557) รายงานว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรสูงสุดในประเทศ คือถึงร้อยละ 41 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด แต่มีสัดส่วนการผลิตด้านเกษตรเพียงร้อยละ 26 ของผลผลิตการเกษตรกรรม เป็นภาคที่มีอัตราการขยายตัวของผลผลิตด้านการเกษตรต่ำสุด คุณภาพดินไม่ดี และมีเนื้อที่ชลประทานเพียง 1.6 ล้านไร่ในเนื้อที่เพาะปลูกของภาค ซึ่งมีถึง 60 ล้านไร่ กล่าวคือ เป็นภาคที่อาศัยเขื่อนน้ำฝนมากที่สุด แต่ยังมีโอกาสกระจายการผลิตไปสู่พืชฤดูแล้งได้อีก เช่น มันสำปะหลัง อ้อย พืชใช้น้ำมัน ฝ้าย และปศุสัตว์ เป็นต้น

ในปี 2559 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีโครงการ “5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง” โดยมีความเป็นมาของโครงการ คือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตด้วยความมั่นคงและยั่งยืน ทรงคิดค้นเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาเกษตรกรที่มิได้ผลในเขตแห้งแล้งขาดแคลนน้ำในการเกษตร โดยเฉพาะการประกอบอาชีพทางการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ซึ่งมีความเสี่ยงสูงในการขาดแคลนน้ำ กรณีฝนทิ้งช่วงและปริมาณน้ำฝนไม่เพียงพอในการเพาะปลูก

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รำลึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ที่ทรงมีต่อปวงชนชาวไทยจึงได้จัดทำโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ขึ้นเพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยส่งเสริมให้เกษตรกรที่มีความสมัครใจจาก 882 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 140,000 ราย (ปี 2560 และปี 2561 ปีละ 70,000 ราย) ได้นำหลักทฤษฎีใหม่ไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองอย่างเหมาะสม ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ของเกษตรกรตามภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ โดยมุ่งหวังจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ อันเกิดจากการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยการสร้างอาชีพอย่างเหมาะสมกับทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า ซึ่งโครงการฯ ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น สามารถลดรายจ่ายในครัวเรือน และมีรายได้เสริม 2. ขยายผลการพัฒนาการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปสู่ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 โดย

รับสมัครเกษตรกรที่มีความสมัครใจ และมีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในพื้นที่ทั่วประเทศ 882 อำเภอจำนวน 140,000 ราย(สำนักเศรษฐกิจการเกษตร.2561)

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการวิจัยและพัฒนาโดยอาศัยแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาการเกษตรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เช่น การเพิ่มกิจกรรมการปลูกพืชหลังนาเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่เกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งมีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ดังนั้นสำหรับพื้นที่เกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งเกษตรกรต้องมีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร(แหล่งน้ำนับเป็นสิ่งที่ช่วยลดผลกระทบจากสภาวะแห้งแล้ง) จำเป็นที่จะต้องวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการปลูกพืชหลังนาที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 คือขั้นกลาง และเกิดเป็นทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 คือขั้นก้าวหน้าเกิดเป็นชุมชนเกษตรทฤษฎีใหม่นั้นเอง

กรมวิชาการเกษตร

บทคัดย่อ

ดำเนินโครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชหลังนาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่เขตปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยมากกว่า 1,200 มม./ปี ประกอบด้วย 6 ทดลองใน 6 จังหวัด ได้แก่ 1.อ.สว่างวีระวงศ์จ.อุบลราชธานี ดำเนินวิจัย 2 ระบบ คือ 1.ข้าว – ถั่วลิสง 2.ข้าว – ข้าวโพดฝักสด พบว่าระบบข้าว – ถั่วลิสง เป็นระบบที่เกษตรกรให้การยอมรับ เฉลี่ย 2 ปี ให้ผลผลิตเฉลี่ย 466 กก./ไร่ โดยมีต้นทุนเฉลี่ย 2,316 บาท/ไร่ สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรเฉลี่ย 11,650 บาท/ไร่ คิดเป็นกำไรเฉลี่ยเท่ากับ 9,334 บาท/ไร่ คิดเป็นค่า Benefit Cost Ratio (BCR) เฉลี่ยเท่ากับ 5.0 2.อ.บรบือ และ อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม ดำเนินวิจัย 2 ระบบ คือ 1.ข้าว – ถั่วลิสง 2.ข้าว – ข้าวโพดฝักสด พบว่าระบบข้าว – ถั่วลิสงเป็นระบบที่เกษตรกรให้การยอมรับ โดยให้ผลตอบแทนทั้งระบบเฉลี่ย 8,544 บาท/ไร่ 3.อ.ค้อวัง จ.ยโสธร ดำเนินวิจัย 2 ระบบ คือ 1.ข้าว – ถั่วลิสง 2.ข้าว – ข้าวโพดฝักสด พบว่าระบบข้าว – ข้าวโพดฝักสด เป็นระบบที่เกษตรกรให้การยอมรับ เฉลี่ย 2 ปี ได้ผลผลิตเฉลี่ย 763 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 9,930 บาทต่อไร่ คิดเป็นกำไรสุทธิ 4,547 บาทต่อไร่ เกษตรกรใช้ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 5,322 บาทต่อไร่ และให้ค่า Benefit Cost Ratio เฉลี่ยเท่ากับ 1.88 4. อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์ ดำเนินวิจัย 2 ระบบ คือ 1.ข้าว – ถั่วลิสง 2.ข้าว – มันเทศ พบว่าระบบข้าว – ถั่วลิสง เป็นระบบที่เกษตรกรให้การยอมรับ เฉลี่ย 2 ปี ให้ผลผลิตเฉลี่ย 268 กก./ไร่ โดยมีต้นทุนเฉลี่ย 4,339 บาท/ไร่ สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรเฉลี่ย 9,383 บาท/ไร่ คิดเป็นกำไรเฉลี่ยเท่ากับ 5,044 บาท/ไร่ คิดเป็นค่า Benefit Cost Ratio (BCR) เฉลี่ยเท่ากับ 1.8 5.อ.ลืออำนาจ จ.อำนาจเจริญ ดำเนินวิจัย 2 ระบบ คือ 1.ข้าว – ถั่วลิสง 2.ข้าว – ข้าวโพดฝักสด พบว่าระบบข้าว – ถั่วลิสงเป็นระบบที่เกษตรกรให้การยอมรับมากที่สุด เฉลี่ย 2 ปี ให้ผลผลิตเฉลี่ย 490 กิโลกรัม/ไร่ รายได้ 13,360 บาท/ไร่ คิดเป็นกำไรสุทธิ 9,950 บาทต่อไร่ และค่า BCR เฉลี่ย 4.0 6.อ.โพธิ์ชัย จ.ร้อยเอ็ดดำเนินวิจัย 2 ระบบ คือ 1.ข้าว – ถั่วลิสง 2.ข้าว – ข้าวโพดฝักสด พบว่าระบบข้าว – ข้าวโพดฝักสด เป็นระบบที่เกษตรกรให้การยอมรับมากที่สุด เฉลี่ย 2 ปี ให้ผลผลิตเฉลี่ย 2,155 กิโลกรัม/ไร่ รายได้ 21,552 บาท/ไร่ คิดเป็นกำไรสุทธิ 17,885 บาทต่อไร่ และค่า BCR เฉลี่ย 6.0 จากการดำเนินงานสามารถคัดเลือกเกษตรกรต้นแบบได้การทดลองละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 6 คน และเกิดกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายผู้ผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่เขตปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยมากกว่า 1,200 มม./ปี จังหวัดละ 1 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 6 กลุ่ม รวมทั้งได้จัดทำระบบ QR เกษตรกรผ่านการรับรองการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP จำนวน 49 ราย และได้จัดทำระบบ QR code เพื่อใช้เชื่อมโยงการตลาดและใช้เป็นฐานข้อมูลการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP ของเกษตรกร

สำหรับแหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เกษตรกรใช้ในการปลูกพืชนั้น มีเกษตรกร 32 ราย ที่มีปริมาณน้ำเพียงพอสำหรับการปลูกพืชหลังนา เกษตรกรส่วนใหญ่อีก 28 ราย มีปริมาณน้ำในสระน้ำไม่เพียงพอสำหรับการปลูกพืชหลังนา จึงมีความจำเป็นต้องใช้น้ำจากแหล่งน้ำสำรองอื่นช่วยเสริมในการปลูกพืชหลังนา เช่น ใช้น้ำจากน้ำบาดาล น้ำจากแหล่งน้ำอื่น ๆ

Abstract

Research and development and extension of cropping system technology after rice based on New Theory Agriculture area on rainfall over 1,200 mm. per year of northeast of Thailand in 2020 - 2021. (include 6 testing site :1.Ubonratchatani province testing on rice-peanut and rice-maize, farmers' preference for rice-peanut. Peanut had yield 466 Kg/Rai,increased farmers income 11,650 Baht/Rai,profit 9,334 Baht/Rai by 2 years mean,Benefit Cost Ratio (BCR) = 5.0. 2:Mahasarakram province testing on rice-peanut and rice-maize, farmers' preference for rice-peanut. Peanut had increased farmers income 8,544 Baht/Rai by 2 years mean. Yasothorn province testing on rice-peanut and rice-maize, farmers' preference for rice-maize.Maize had yield 763 Kg/Rai,increased farmers income 9,930 Baht/Rai,profit 4,547 Baht/rai by 2 years mean,Benefit Cost Ratio (BCR) = 1.88.Surin province testing on rice-peanut and rice-yam,farmers' preference for rice-peanut. Peanut had yield 268 Kg/Rai,increased farmers income 9,383 Baht/Rai,profit 5,044 Baht/Rai by 2 years mean,Benefit Cost Ratio (BCR) = 1.8.Amnat Charoen province testing on rice-peanut and rice-mung bean. farmers' preference for rice-peanut. Peanut had yield 490 Kg/Rai,increased farmers income 13,360 Baht/Rai,profit 9,950 Baht/Rai by 2 years mean,Benefit Cost Ratio (BCR) = 4.0.Roi Ed province testing on rice-peanut and rice-maize. farmers' preference for rice-maize.Maize had yield 2,155 Kg/Rai,increased farmers income 21,552 Baht/Rai,profit 17,885 Baht/rai by 2 years mean,Benefit Cost Ratio (BCR) = 6.0.

Products of this research were 6 model cropping systems after rice appropriate for 6 testing site ,6 mode farmers and 6 farmer networks who produce agricultural products by Good Agricultural Practices (GAP) in 6 testing site.And these farmer networks linked digital market by QR code system.However,28 farmers from 60 who join in research and development and extension of cropping system technology after rice based on New Theory Agriculture area on rainfall over 1,200 mm. per year of northeast of Thailand need more water source to support cropping after rice.

โครงการที่ 1

พัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชหลังนาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎี
ใหม่เขตปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยมากกว่า 1,200 มม./ปี

Research and development and extension of cropping system technology after
rice based on New Theory Agriculture area on rainfall over 1,200 mm. per year

นายบงการ พันธุ์เพ็ง   นายนิพนธ์ ภาชนะวรรณ   นายอภิชาติ เมืองซอง
(Mr.Bongkarn Panpeng)   (Mr.Nipon Pachanawan)   (Mr.Aphichat Muangsong)
นางปิยะนันท์ ไวมาลา   นางสาวจิรัสชญากพร รณเรืองฤทธิ์
(Mrs.Piyanan Waimala)   (Miss.Jiraschayaponr Ronruangrit)
นางาวกุลลาบทิพย์ ชาหอมชื่น
(Miss.Kularbthip Chahomchuen)

คำสำคัญ : ระบบปลูกพืช, เกษตรทฤษฎีใหม่, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง, เขตอาศัยน้ำฝน, เกษตรยั่งยืน, การพัฒนาเทคโนโลยีอย่างมีส่วนร่วม, วิจัยเพื่อปรับใช้, เกษตรกรรมทางเลือก, ผลผลิต, ผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์

Keywords : Cropping system, lower New Theory Agriculture, northeast region, rainfed area, irrigated area, sustainable agriculture, participatory technology development: PTD, adaptive research

ระเบียบวิธีการวิจัย (Research Methodology)

พัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ดำเนินการวิจัยตามหลักการวิจัยในไร่นาเกษตรกรร่วมกับการดำเนินงานแบบเกษตรกรรมมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน งานทดสอบและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชหลังนาในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเขตปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยมากกว่า 1,200 มม./ปี และขยายผลสู่เกษตรกรประกอบด้วย 6 การทดลอง คือ

การทดลองที่ 1. พัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.อุบลราชธานี

สิ่งที่ใช้ในการทดลอง พันธุ์พืช : ข้าวพันธุ์เดิมของเกษตรกร

พันธุ์ถั่วลิสงไทนาน 9 หรือขอนแก่น 6

ข้าวโพดข้าวเหนียวพันธุ์ 84 - 1

หรือข้าวโพดข้าวเหนียวพันธุ์อื่นๆ

ปุ๋ยเคมี : สูตร 12-24-12 หรือ 16-16-8 15-15-15

(หรือสูตรใกล้เคียงกัน เช่น 13-13-27 หรือ 14-14-21) ,21-0-0

วัสดุทางการเกษตรที่จำเป็น : เชื้อโรโซเบียม หรือวัสดุที่จำเป็นอื่นๆ

แบบและวิธีการทดลอง

แผนการทดลอง ไม่มี

วิธีปฏิบัติการทดลอง

ขั้นตอนการขยายผลสู่ชุมชนและเชื่อมโยงการตลาด โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

ดำเนินการคัดเลือกพื้นที่ วิเคราะห์พื้นที่ ขยายผลการทดสอบและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชหลังนาในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.อุบลราชธานี คัดเลือกเกษตรกรที่ที่สระน้ำ แหล่งเก็บน้ำเพียงพอต่อการปลูกพืชหลังนา คำนวณหาปริมาณน้ำที่กักเก็บไว้ และดำเนินงานวิจัยแบบเกษตรกรรมมีส่วนร่วมโดยคัดเลือกเกษตรกรร่วมงานวิจัยจำนวน 10 รายและขยายผลการทดลองตามกรรมวิธีที่ 1 หรือกรรมวิธีที่ 2 หรือทั้ง 2 กรรมวิธีที่ประสบผลสำเร็จตามความต้องการของเกษตรกร คือ

1) กรรมวิธีที่ 1 ปลูกข้าว - ถั่วลิสง

เกษตรกรปลูกข้าวตามกรรมวิธีของเกษตรกร เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวแล้วจึงปลูกถั่วลิสงโดยปฏิบัติตามหลัก GAP ไถ 2 ครั้ง ไถครั้งที่ 1 ลึก 10 - 20 ซม. ไถครั้งที่ 2 ไถละเอียด ตากดิน 7 - 10 วัน หว่านปูนโดโลไมท์ อัตรา 100 กก./ไร่ ไถพรวน 1 ครั้ง แล้วยกร่องสูง 20-25 ซม. ขนาดความกว้าง 80 ซม. ระยะห่างระหว่างร่อง 50 ซม. ปลูกด้วยเมล็ดที่มีความงอกมากกว่า 75% โดยคลุกเมล็ดด้วยเชื้อโรโซเบียม และสารป้องกันกำจัดแมลงก่อนปลูก อัตราปลูก 17 - 18 กก./ไร่ ระยะปลูก 25x20 ซม.(พันธุ์ไทนาน 9) 50X20 ซม.(พันธุ์ขอนแก่น 6) จำนวน 2 -3 เมล็ด/หลุม หลุม ลึก 10 ซม. กำจัดวัชพืชด้วยแรงงานคน 1 - 2 ครั้ง เมื่ออายุ 15 - 20 วันหลังออกใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 12-24-12 หรือ 16-16-8 อัตรา 35 กก./ไร่ ร่องกันหลุมก่อนปลูก หรือโรยข้างแถวและพรวนดินกลบ ใส่ปุ๋ยหลังออก 15 - 20 วัน ให้น้ำจาก

สรรน้ำแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยวิธีการสูบน้ำและปล่อยน้ำเข้าตามร่องปลูก ให้น้ำทันทีหลังปลูก หลังจากนั้นให้น้ำทุก 7 - 10 วัน โดยให้น้ำรวม 627,000 ลิตรต่อไร่

เกษตรกรปลูกปอเทืองหลังจากเก็บผลผลิตถั่วลิสงโดยไถ 1 ครั้งตากดินไว้ 7 วัน หลังจากนั้นจึงหว่านปอเทืองอัตรา 3 - 5 กิโลกรัมต่อไร่ หลังจากเมล็ดงอก 70 - 75 วันจึงไถกลบเพื่อทำปุ๋ยพืชสด

2) กรรมวิธีที่ 2 ปลูกข้าว - ข้าวโพด

เกษตรกรปลูกข้าวตามกรรมวิธีของเกษตรกร เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวแล้วจึงปลูกข้าวโพดโดย ไถตะ 1 ครั้ง แล้วตากดินไว้ 7-15 วัน ไถแปร 1-2 ครั้งเพื่อย่อยดินให้เหมาะสมต่อการยกแปลงปลูก ใช้เมล็ดพันธุ์ประมาณ 1.5 กิโลกรัมต่อไร่ ระยะปลูก 75x30 ซม. ใส่ปุ๋ยสูตร 18-46-0 อัตรา 17 กก./ไร่ และแม่ปุ๋ยสูตร 0-0-60 ประมาณ 35 กก./ไร่ เป็นปุ๋ยรองพื้น เมื่อข้าวโพดอายุได้ 25 วัน ใส่ปุ๋ยยูเรียอัตรา 30 กก./ไร่ โดยเกษตรกรดูแลเรื่องโรคและแมลงศัตรูพืช รวมถึงวัชพืชในแปลงอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องด้วย ให้น้ำจากสรรน้ำแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยวิธีการสูบน้ำและปล่อยน้ำเข้าตามร่องปลูก ให้น้ำทันทีหลังปลูก หลังจากนั้นให้น้ำทุก 7 - 10 วัน โดยให้น้ำรวม 455,000 ลิตรต่อไร่

แผนผังกรรมวิธีต่างๆ แสดงในภาพข้างล่าง พื้นที่ 2 ไร่ต่อแปลงจำนวน 1 จังหวัด ๆ ละ 10 แปลง

ประกอบด้วย จังหวัดอุบลราชธานี ดำเนินการ 2 ปี ตั้งแต่ปี ต.ค 25563 - ก.ย 2564

กรรมวิธี	มิ.ย	กค	สค	กย	ตค	พย	ธค	มค	กพ	มีค	เมย	พค
T1			ข้าว					ถั่วลิสง				
T2			ข้าว					ข้าวโพด				

โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1.ตรวจรับรองแปลงตามมาตรฐาน GAP เพื่อให้ได้มาตรฐานของกรมวิชาการเกษตร
- 2.จัดทำฐานข้อมูล QR code และติดแบรณสินค้าเกษตรปลอดภัย GAP และแบรณทฤษฎีใหม่ให้แก่ผลผลิตของเกษตรกร
- 3.วางจำหน่ายผลผลิตตามช่องทางตลาด เช่น ตลาดประจำอำเภอ ตลาดนัดเพื่อสุขภาพ เป็นต้น
- 4.คัดเลือกเกษตรกรที่สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบได้ออย่างน้อย 1 ราย
- 5.ขยายผลสู่เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรกรผู้สนใจเพื่อสร้างเครือข่ายเกษตรกรโดยการจัดเวทีเสวนาขยายผล หรือจัดงานถ่ายทอดเทคโนโลยี (Fieldday)

การทดลองที่ 2 พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่

มหาสารคาม

สิ่งที่ใช้ในการทดลอง พันธุ์พืช : ข้าวพันธุ์เดิมของเกษตรกร ถั่วลิสงพันธุ์เทนาน 9

หรือขอนแก่น 6

ข้าวโพดข้าวเหนียวพันธุ์ 84 - 1 หรือข้าวโพดข้าวเหนียวพันธุ์อื่นๆ

ปุ๋ยเคมี : สูตร 12-24-12 หรือ 16-16-8 15-15-15

(หรือสูตรใกล้เคียงกัน เช่น 13-13-27 หรือ 14-14-21) ,21-0-0

วัสดุทางการเกษตรที่จำเป็น : เชื้อไรโซเบียม หรือวัสดุที่จำเป็นอื่นๆ

แบบและวิธีการทดลอง

แผนการทดลอง ไม่มี

วิธีปฏิบัติการทดลอง

ขั้นตอนการขยายผลสู่ชุมชนและเชื่อมโยงการตลาด โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

ดำเนินการคัดเลือกพื้นที่ วิเคราะห์พื้นที่ เพื่อทดสอบการปลูกพืชหลังนาพื้นที่เกษตรทฤษฎีใหม่ จ. มหาสารคาม คัดเลือกเกษตรกรที่ใส่น้ำ แหล่งเก็บน้ำเพียงพอต่อการปลูกพืชหลังนา คำนวณหาปริมาณน้ำที่กักเก็บไว้ และดำเนินงานวิจัยแบบเกษตรกรมีส่วนร่วมโดยคัดเลือกเกษตรกรรวมงานวิจัยจำนวน 10 ราย และขยายผลการทดลองตามกรรมวิธีที่ 1 หรือกรรมวิธีที่ 2 หรือทั้ง 2 กรรมวิธีที่ประสบผลสำเร็จตามความต้องการของเกษตรกร คือ

1) กรรมวิธีที่ 1 ปลูกข้าว - ถั่วลิสง

เกษตรกรปลูกข้าวตามกรรมวิธีของเกษตรกร เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวแล้วจึงปลูกถั่วลิสงโดย ไถ 2 ครั้ง ไถครั้งที่ 1 ลึก 10 - 20 ซม ไถครั้งที่ 2 ไถละเอียด ตากดิน 7 - 10 วัน หว่านปุ๋ยโดโลไมท์ อัตรา 100 กก./ไร่ ไถพรวน 1 ครั้ง แล้วยกร่องสูง 20-25 ซม. ขนาดความกว้าง 80 ซม. ระยะห่างระหว่างร่อง 50 ซม. ปลูกด้วยเมล็ดที่มีความงอกมากกว่า 75% โดยคลุกเมล็ดด้วยเชื้อไรโซเบียม และสารป้องกันกำจัดแมลงก่อนปลูก อัตราปลูก 17 - 18 กก./ไร่ ระยะปลูก 25x20 ซม.(พันธุ์เทนาน 9) 50x20 ซม. (พันธุ์ขอนแก่น 6) จำนวน 2 -3 เมล็ด/หลุม หลุมลึก 10 ซม. กำจัดวัชพืชรด้วยแรงงานคน 1 - 2 ครั้ง เมื่ออายุ 15 - 20 วันหลังงอก ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 12-24-12 หรือ 16-16-8 อัตรา 35 กก./ไร่ ร่องกันหลุมก่อนปลูก หรือโรยข้างแถวและพรวนดินกลบ ใส่ปุ๋ยหลังงอก 15 - 20 วัน ให้น้ำจากสระน้ำแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยวิธีการสูบน้ำและปล่อยน้ำเข้าตามร่องปลูก ให้น้ำทันทีหลังปลูก หลังจากนั้นให้น้ำทุก 7 - 10 วันโดยให้น้ำรวม 627,000 ลิตรต่อไร่

2) กรรมวิธีที่ 2 ปลูกข้าว - ข้าวโพด

เกษตรกรปลูกข้าวตามกรรมวิธีของเกษตรกร เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวแล้วจึงปลูกข้าวโพดโดย ไถ 1 ครั้ง แล้วตากดินไว้ 7-15 วัน ไถแปร 1-2 ครั้งเพื่อย่อยดินให้เหมาะสมต่อการยกแปลงปลูก ใช้เมล็ดพันธุ์ประมาณ 1.5 กิโลกรัมต่อไร่ ระยะปลูก 75x30 ซม. ใส่ปุ๋ยสูตร 18-46-0 อัตรา 17 กก./ไร่ และแม่ปุ๋ยสูตร 0-0-60 ประมาณ 35 กก./ไร่ เป็นปุ๋ยรองพื้น เมื่อข้าวโพดอายุได้ 25 วัน ใส่ปุ๋ยยูเรียอัตรา 30 กก./ไร่ โดยเกษตรกรดูแลเรื่องโรคและแมลงศัตรูพืช

รวมถึงวัชพืชในแปลงอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องด้วย ให้น้ำจากสระน้ำแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยวิธีการสูบน้ำและปล่อยน้ำเข้าตามร่องปลูก ให้น้ำทันทีหลังปลูก หลังจากนั้นให้น้ำทุก 7 - 10 วัน โดยให้น้ำรวม 455,000 ลิตรต่อไร่

แผนผังกรรมวิธีต่างๆ แสดงในภาพข้างล่าง พื้นที่ 2 ไร่ต่อแปลง จำนวน 1 จังหวัด ๆ ละ 10 แปลง

ประกอบด้วย จังหวัดมหาสารคาม ดำเนินการ 2 ปี ตั้งแต่ปี ต.ค 25563 - ก.ย 256

กรรมวิธี	มีย	กค	สค	กย	ตค	พย	ธค	มค	กพ	มีค	เมย	พค
T1			ข้าว					ถั่วลิสง				
T2			ข้าว					ข้าวโพด				

โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1.ตรวจรับรองแปลงตามมาตรฐาน GAP เพื่อให้ได้มาตรฐานของกรมวิชาการเกษตร
- 2.จัดทำฐานข้อมูล QR code และติดแบรณสินค้าเกษตรปลอดภัย GAP และแบรณทฤษฎีใหม่ให้แก่ผลผลิตของเกษตรกร
- 3.วางจำหน่ายผลผลิตตามช่องทางการตลาด เช่น ตลาดประจำอำเภอ ตลาดนัดเพื่อสุขภาพ เป็นต้น
- 4.คัดเลือกเกษตรกรที่สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบได้อย่างน้อย 1 ราย
- 5.ขยายผลสู่เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรกรผู้สนใจเพื่อสร้างเครือข่ายเกษตรกรโดยการจัดเวทีเสวนาขยายผล หรือจัดงานวันถ่ายทอดเทคโนโลยี (Field day)

การทดลองที่ 3 พัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.ยโสธร

สิ่งที่ใช้ในการทดลอง พันธุ์พืช : ข้าวพันธุ์เดิมของเกษตรกร ถั่วลิสงพันธุ์ไทนาน 9

หรือขอนแก่น 6 ข้าวโพดข้าวเหนียวพันธุ์ชัยนาท 84 - 1

หรือข้าวโพดข้าวเหนียวพันธุ์อื่นๆ

ปุ๋ยเคมี : สูตร 12-24-12 หรือ 16-16-8 15-15-15

(หรือสูตรใกล้เคียงกัน เช่น 13-13-27 หรือ 14-14-21)

วัสดุทางการเกษตรที่จำเป็น : เชื้อไรโซเบียม หรือวัสดุที่จำเป็นอื่นๆ

แบบและวิธีการทดลอง

แผนการทดลอง ไม่มี

วิธีปฏิบัติการทดลอง

ขั้นตอนการขยายผลสู่ชุมชนและเชื่อมโยงการตลาด โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

ดำเนินการคัดเลือกพื้นที่ วิเคราะห์พื้นที่ เพื่อทดสอบการปลูกพืชหลังนาพื้นที่เกษตรทฤษฎีใหม่ จ.ยโสธร คัดเลือกเกษตรกรที่ที่สระน้ำ แหล่งเก็บน้ำเพียงพอต่อการปลูกพืชหลังนา คำนวณหาปริมาณน้ำที่กักเก็บไว้ และ ดำเนินงานวิจัยแบบเกษตรกรมีส่วนร่วมโดยคัดเลือกเกษตรกรร่วมงานวิจัยจำนวน 10 ราย และขยายผลการทดลองตาม กรรมวิธีที่ 1 หรือกรรมวิธีที่ 2 หรือทั้ง 2 กรรมวิธีที่ประสบผลสำเร็จตามความต้องการของเกษตรกร คือ

1) กรรมวิธีที่ 1 ปลูกข้าว – ถั่วลันเตา

เกษตรกรปลูกข้าวตามกรรมวิธีของเกษตรกร เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวแล้วจึงปลูกถั่วลันเตาโดย ไถ 2 ครั้ง ไถ ครั้งที่ 1 ลึก 10 - 20 ซม ไถครั้งที่ 2 ไถละเอียด ตากดิน 7 - 10 วัน หว่านปุ๋ยโคโลไมท์ อัตรา 100 กก./ไร่ ไถพรวน 1 ครั้ง แล้วยกร่องสูง 20-25 ซม. ขนาดความกว้าง 80 ซม. ระยะห่างระหว่างร่อง 50 ซม. ปลูกด้วยเมล็ดที่มีความงอก มากกว่า 75% โดยคลุกเมล็ดด้วยเชื้อไรโซเบียม และสารป้องกันกำจัดแมลงก่อนปลูก อัตราปลูก 17 - 18 กก./ไร่ ระยะปลูก 25x20 ซม.(พันธุ์ไทนาน 9) 50X20 ซม. (พันธุ์ขอนแก่น 6) จำนวน 2 -3 เมล็ด/หลุม หลุมลึก 10 ซม. กำจัดวัชพืชด้วยแรงงานคน 1 - 2 ครั้ง เมื่ออายุ 15 - 20 วันหลังงอก ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 12-24-12 หรือ 16-16-8 อัตรา 35 กก./ไร่ รอกันหลุมก่อนปลูก หรือโรยข้างแถวและพรวนดินกลบ ใส่ปุ๋ยหลังงอก 15 - 20 วัน ให้น้ำจากสระน้ำแปลง เกษตรทฤษฎีใหม่ โดยวิธีการสูบน้ำและปล่อยน้ำเข้าตามร่องปลูก ให้น้ำทันทีหลังปลูก หลังจากนั้นให้น้ำทุก 7 - 10 วัน โดยให้น้ำรวม 627,000 ลิตรต่อไร่

เกษตรกรปลูกปอเทืองหลังจากเก็บผลผลิตถั่วลันเตาโดยไถ 1 ครั้งตากดินไว้ 7 วันหลังจากนั้นจึงหว่าน ปอเทืองอัตรา 3 - 5 กิโลกรัมต่อไร่ หลังจากเมล็ดงอก 70 - 75 วันจึงไถกลบเพื่อทำปุ๋ยพืชสด

2) กรรมวิธีที่ 2 ปลูกข้าว – ข้าวโพด

เกษตรกรปลูกข้าวตามกรรมวิธีของเกษตรกร เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวแล้วจึงปลูกข้าวโพดโดย ไถ 1 ครั้ง แล้วตากดินไว้ 7-15 วัน ไถแปร 1-2 ครั้งเพื่อย่อยดินให้เหมาะสมต่อการยกแปลงปลูก ใช้เมล็ดพันธุ์ประมาณ 1.5 กิโลกรัมต่อไร่ ระยะปลูก 75x30 ซม. ใส่ปุ๋ยสูตร 18-46-0 อัตรา 17 กก./ไร่ และแมปุ๋ยสูตร 0-0-60 ประมาณ 35 กก./ไร่ เป็นปุ๋ยรองพื้น เมื่อข้าวโพดอายุได้ 25 วัน ใส่ปุ๋ยยูเรียอัตรา 30 กก./ไร่ โดยเกษตรกรดูแลเรื่องโรคและแมลงศัตรูพืช รวมถึงวัชพืชในแปลงอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องด้วย ให้น้ำจากสระน้ำแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยวิธีการสูบน้ำและ ปล่อยน้ำเข้าตามร่องปลูก ให้น้ำทันทีหลังปลูก หลังจากนั้นให้น้ำทุก 7 - 10 วัน โดยให้น้ำรวม 455,000 ลิตรต่อไร่

แผนผังกรรมวิธีต่างๆ แสดงในภาพข้างล่าง พื้นที่ 2 ไร่ต่อแปลงจำนวน 1 จังหวัด ๆ ละ 10 แปลง ประกอบด้วย จังหวัดยโสธร ดำเนินการ 2 ปี ตั้งแต่ปี ต.ค 25563 - ก.ย 2564

กรรมวิธี	มีย	กค	สค	กย	ตค	พย	ธค	มค	กพ	มีค	เมย	พค
T1			ข้าว					ถั่วลิสง				
T2			ข้าว					ข้าวโพด				

โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบปรับปรุงตามมาตรฐาน GAP เพื่อให้ได้มาตรฐานของกรมวิชาการเกษตร
2. จัดทำฐานข้อมูล QR code และติดแบรณสินค้าเกษตรปลอดภัย GAP และแบรณทฤษฎีใหม่ให้แก่
ผลผลิตของเกษตรกร
3. วางจำหน่ายผลผลิตตามช่องทางการตลาด เช่น ตลาดประจำอำเภอ ตลาดนัดเพื่อสุขภาพ เป็นต้น
4. คัดเลือกเกษตรกรที่สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบได้อย่างน้อย 1 ราย
5. ขยายผลสู่เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรกรผู้สนใจเพื่อสร้างเครือข่าย
เกษตรกรโดยการจัดเวทีเสวนาขยายผล หรือจัดงานวันถ่ายทอดเทคโนโลยี (Field day)

การทดลองที่ 4 พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตร ทฤษฎีใหม่ จ.สุรินทร์

สิ่งที่ใช้ในการทดลอง พันธุ์พืช : ข้าวพันธุ์เดิมของเกษตรกร

พันธุ์ถั่วลิสงไทนาน 9 หรือขอนแก่น 6

มันเทศพันธุ์ดี

ปุ๋ยเคมี : สูตร 12-24-12 หรือ 16-16-8 15-15-15

(หรือสูตรใกล้เคียงกัน เช่น 13-13-27 หรือ 14-14-21)

วัสดุทางการเกษตรที่จำเป็น : เชื้อไรโซเบียม หรือวัสดุที่จำเป็นอื่นๆ

แบบและวิธีการทดลอง

แผนการทดลอง ไม่มี

วิธีปฏิบัติทดลอง

ขั้นตอนการขยายผลสู่ชุมชนและเชื่อมโยงการตลาด

โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

ดำเนินการคัดเลือกพื้นที่ วิเคราะห์พื้นที่ เพื่อทดสอบการปลูกพืชหลังนาพื้นที่เกษตรทฤษฎีใหม่ จ.สุรินทร์ คัดเลือกเกษตรกรที่ที่สระน้ำ แหล่งเก็บน้ำเพียงพอต่อการปลูกพืชหลังนา คำนวณหาปริมาณน้ำที่กักเก็บไว้ และ ดำเนินงานวิจัยแบบเกษตรกรมีส่วนร่วมโดยคัดเลือกเกษตรกรร่วมงานวิจัยจำนวน 10 ราย และขยายผลการทดลองตาม กรรมวิธีที่ 1 หรือกรรมวิธีที่ 2 หรือทั้ง 2 กรรมวิธีที่ประสบผลสำเร็จตามความต้องการของเกษตรกร คือ

1) กรรมวิธีที่ 1 ปลูกข้าว – ถั่วลိสง

เกษตรกรปลูกข้าวตามกรรมวิธีของเกษตรกร เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวแล้วจึงปลูกถั่วลိสงโดย ไถ 2 ครั้ง ไถ ครั้งที่ 1 ลึก 10 - 20 ซม ไถครั้งที่ 2 ไถละเอียด ตากดิน 7 - 10 วัน หว่านปุ๋ยโดโลไมท์ อัตรา 100 กก./ไร่ ไถพรวน 1 ครั้ง แล้วยกร่องสูง 20-25 ซม. ขนาดความกว้าง 80 ซม. ระยะห่างระหว่างร่อง 50 ซม. ปลูกด้วยเมล็ดที่มีความงอก มากกว่า 75% โดยคลุกเมล็ดด้วยเชื้อไรโซเบียม และสารป้องกันกำจัดแมลงก่อนปลูก อัตราปลูก 17 - 18 กก./ไร่ ระยะปลูก 25x20 ซม.(พันธุ์ไทนาน 9) 50X20 ซม. (พันธุ์ขอนแก่น 6) จำนวน 2 -3 เมล็ด/หลุม หลุมลึก 10 ซม. กำจัดวัชพืชด้วยแรงงานคน 1 - 2 ครั้ง เมื่ออายุ 15 - 20 วันหลังงอก ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 12-24-12 หรือ 16-16-8 อัตรา 35 กก./ไร่ รอกันหลุมก่อนปลูกหรือโรยข้างแถวและพรวนดินกลบใส่ปุ๋ยหลังงอก 15 - 20 วัน ให้น้ำจากสระน้ำแปลง เกษตรทฤษฎีใหม่ โดยวิธีการสูบน้ำและปล่อยน้ำเข้าตามร่องปลูก ให้น้ำทันทีหลังปลูก หลังจากนั้นให้น้ำทุก 7 - 10 วัน โดยให้น้ำรวม 627,000 ลิตรต่อไร่

2) กรรมวิธีที่ 2 ปลูกข้าว – มันเทศ

เกษตรกรปลูกข้าวตามกรรมวิธีของเกษตรกร เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวแล้วจึงปลูกมันเทศโดย ไถตากดิน 10-20 วัน เพื่อทำลายวัชพืช แล้วจึงไถแปร หรือไถพรวน ยกแปลงปลูกมันเทศให้สูงขึ้นเป็นรูปสามเหลี่ยม สูง 45-50 ซม. ระยะห่างระหว่างแถว 100 ซม. คัดเลือกท่อนพันธุ์มันเทศ ตัดเป็นท่อนๆ ยาว 25-40 ซม. นำยอดพันธุ์มันเทศ ดังกล่าวมาเก็บรวบรวมกันไว้ในที่ร่มเงาหรือใต้ต้นไม้ พอสังเกตเห็นมีรากงอกตามข้อก็นำยอดพันธุ์มันเทศทั้งหมดไปปลูก ลงแปลงได้ ปลูกจำนวน 1 ต้นต่อหลุม ใช้ระยะปลูก 100 x30 ซม. ใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 อัตรา 50 กก./ไร่ เมื่ออายุ ได้ 1 เดือน โดยวิธีการโรยบนสันร่องให้น้ำจากสระน้ำแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นหลัก ให้น้ำจากสระน้ำแปลงเกษตร ทฤษฎีใหม่ โดยวิธีการสูบน้ำและปล่อยน้ำเข้าตามร่องปลูก ให้น้ำทันทีหลังปลูก หลังจากนั้นให้น้ำทุก 5 - 7 วัน เป็น เวลา 1 เดือน หลังจากปลูกไปแล้ว 1 เดือน ทำการให้น้ำทุก 15 วัน โดยให้น้ำครั้งละ 94,375 ลิตรต่อไร่

แผนผังกรรมวิธีต่างๆ แสดงในภาพข้างล่าง พื้นที่ 2 ไร่ต่อแปลงจำนวน 1 จังหวัด ๆ ละ 10 แปลง ประกอบด้วย จังหวัดสุรินทร์ ดำเนินการ 2 ปี ตั้งแต่ปี ต.ค 25563 - ก.ย 2564

กรรมวิธี	มีย	กค	สค	กย	ตค	พย	ธค	มค	กพ	มีค	เมย	พค
T1			ข้าว					ถั่วลิสง				
T2			ข้าว					มันเทศ				

โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบรับรองแปลงตามมาตรฐาน GAP เพื่อให้ได้มาตรฐานของกรมวิชาการเกษตร
2. จัดทำฐานข้อมูล QR code และติดแบรณสินค้าเกษตรปลอดภัย GAP และแบรณทฤษฎีใหม่ให้แก่ผลผลิตของเกษตรกร
3. วางจำหน่ายผลผลิตตามช่องทางการตลาด เช่น ตลาดประจำอำเภอ ตลาดนัดเพื่อสุขภาพ เป็นต้น
4. คัดเลือกเกษตรกรที่สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบได้ออย่างน้อย 1 ราย
5. ขยายผลสู่เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรกรผู้สนใจเพื่อสร้างเครือข่ายเกษตรกรโดยการจัดเวทีเสวนาขยายผล หรือจัดงานวันถ่ายทอดเทคโนโลยี (Field day)

การทดลองที่ 5 พัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตร

ทฤษฎีใหม่ จ.อำนาจเจริญ

สิ่งที่ใช้ในการทดลอง พันธุ์พืช : ข้าวพันธุ์เดิมของเกษตรกร

พันธุ์ถั่วลิสงไทนาน 9 หรือขอนแก่น 6

ถั่วเขียวพันธุ์ชัยนาท 84 - 1

ปุ๋ยเคมี : สูตร 12-24-12 หรือ 16-16-8

วัสดุทางการเกษตรที่จำเป็น : เชื้อไรโซเบียม หรือวัสดุที่จำเป็นอื่นๆ

แบบและวิธีการทดลอง

แผนการทดลอง ไม่มี

วิธีปฏิบัติการทดลอง

ขั้นตอนการขยายผลสู่ชุมชนและเชื่อมโยงการตลาด

โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

ดำเนินการคัดเลือกพื้นที่ วิเคราะห์พื้นที่ เพื่อทดสอบการปลูกพืชหลังนาพื้นที่เกษตรทฤษฎีใหม่ จ.

อำนาจเจริญ คัดเลือกเกษตรกรที่ที่สระน้ำ แหล่งเก็บน้ำเพียงพอต่อการปลูกพืชหลังนา คำนวณหาปริมาณน้ำที่กักเก็บ

ไว้ และดำเนินงานวิจัยแบบเกษตรกรมีส่วนร่วมโดยคัดเลือกเกษตรกรร่วมงานวิจัยจำนวน 10 ราย และขยายผลการทดลองตามกรรมวิธีที่ 1 หรือกรรมวิธีที่ 2 หรือทั้ง 2 กรรมวิธีที่ประสบผลสำเร็จตามความต้องการของเกษตรกร คือ

1) กรรมวิธีที่ 1 ปลูกข้าว – ถั่วลิสง

เกษตรกรปลูกข้าวตามกรรมวิธีของเกษตรกร เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวแล้วจึงปลูกถั่วลิสงโดย ไถ 2 ครั้ง ไถครั้งที่ 1 ลึก 10 - 20 ซม ไถครั้งที่ 2 ไถละเอียด ตากดิน 7 - 10 วัน หว่านปูนโดโลไมท์ อัตรา 100 กก./ไร่ ไถพรวน 1 ครั้ง แล้วยกร่องสูง 20-25 ซม. ขนาดความกว้าง 80 ซม. ระยะห่างระหว่างร่อง 50 ซม. ปลูกด้วยเมล็ดที่มีความงอกมากกว่า 75% โดยคลุกเมล็ดด้วยเชื้อไรโซเบียม และสารป้องกันกำจัดแมลงก่อนปลูก อัตราปลูก 17 - 18 กก./ไร่ ระยะปลูก 25x20 ซม.(พันธุ์ไทนาน 9) 50X20 ซม. (พันธุ์ขอนแก่น 6) จำนวน 2 -3 เมล็ด/หลุม หลุมลึก 10 ซม. กำจัดวัชพืชด้วยแรงงานคน 1 - 2 ครั้ง เมื่ออายุ 15 - 20 วันหลังงอก ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 12-24-12 หรือ 16-16-8 อัตรา 35 กก./ไร่ รอกันหลุมก่อนปลูก หรือโรยข้างแถวและพรวนดินกลบ ใส่ปุ๋ยหลังงอก 15 - 20 วัน ให้น้ำจากสระน้ำแปลงเกษตรกรทฤษฎีใหม่ โดยวิธีการสูบน้ำและปล่อยน้ำเข้าตามร่องปลูก ให้น้ำทันทีหลังปลูก หลังจากนั้นให้น้ำทุก 7 - 10 วัน โดยให้น้ำรวม 627,000 ลิตรต่อไร่

กรรมวิธีที่ 2 ปลูกข้าว – ถั่วเขียว

เกษตรกรปลูกข้าวตามกรรมวิธีของเกษตรกร เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวแล้วจึงปลูกถั่วเขียวโดย 1.ปลูกแบบหว่าน ไถตะตากดิน 10-20 วัน เพื่อทำลายวัชพืช แล้วจึงไถแปร หรือไถพรวน และยกร่องเพื่อป้องกันน้ำท่วมขัง หว่านเมล็ดให้สม่ำเสมอ อัตรา 5 - 6 กก./ไร่ และคราดกลบ ให้น้ำทุก 10 - 14 วัน ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 12 -24 - 12 อัตรา 20 - 30 กก./ไร่ หว่านพร้อมกับการเตรียมดิน หรือ 2.ปลูกแบบแถว โดยใช้ระยะแถว 50 เซนติเมตร ระยะหลุม 20 เซนติเมตร หยอดหลุมละ 3-4 เมล็ดหรืออาจโรยเป็นแถวหลังจากงอกแล้วถอนให้เหลือ 15-20 ต้น/แถวยาว 1 เมตร เกษตรกรดูแลเรื่องโรคและแมลงศัตรูพืช รวมถึงวัชพืชในแปลงอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องด้วย ให้น้ำจากสระน้ำแปลงเกษตรกรทฤษฎีใหม่ โดยวิธีการสูบน้ำและปล่อยน้ำเข้าตามร่องปลูก ให้น้ำทันทีหลังปลูก หลังจากนั้นให้น้ำทุก 10 - 15 วัน โดยให้น้ำรวม 400,000 ลิตรต่อไร่

แผนผังกรรมวิธีต่างๆ แสดงในภาพข้างล่าง พื้นที่ 2 ไร่ต่อแปลงจำนวน 1 จังหวัด ๆ ละ 10 แปลง ประกอบด้วย จังหวัดอำนาจเจริญ ดำเนินการ 2 ปี ตั้งแต่ปี ต.ค 25563 - ก.ย 2564

กรรมวิธี	มีย	กค	สค	กย	ตค	พย	ธค	มค	กพ	มีค	เมย	พค
T1			ข้าว					ถั่วลิสง				
T2			ข้าว					ถั่วเขียว				

โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบรับรองแปลงตามมาตรฐาน GAP เพื่อให้ได้มาตรฐานของกรมวิชาการเกษตร
2. จัดทำฐานข้อมูล QR code และติดแบรณสินค้าเกษตรปลอดภัย GAP และแบรณทฤษฎีใหม่ให้แก่
ผลผลิตของเกษตรกร
3. วางจำหน่ายผลผลิตตามช่องทางการตลาด เช่น ตลาดประจำอำเภอ ตลาดนัดเพื่อสุขภาพ เป็นต้น
4. คัดเลือกเกษตรกรที่สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบได้อย่างน้อย 1 ราย
5. ขยายผลสู่เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรกรผู้สนใจเพื่อสร้างเครือข่าย

เกษตรกรโดยการจัดเวทีเสวนาขยายผล หรือจัดงานวัดถ่ายทอดเทคโนโลยี (Field day)

การทดลองที่ 6 พัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบ

เกษตรทฤษฎีใหม่ จ.ร้อยเอ็ด

สิ่งที่ใช้ในการทดลอง พันธุ์พืช : ข้าวพันธุ์เดิมของเกษตรกร

พันธุ์ถั่วลิสงไทนาน 9 หรือขอนแก่น 6

ข้าวโพดข้าวเหนียวพันธุ์ชัยนาท 84 - 1

หรือข้าวโพดข้าวเหนียวพันธุ์อื่นๆ

ปุ๋ยเคมี : สูตร 12-24-12 หรือ 16-16-8 15-15-15

(หรือสูตรใกล้เคียงกัน เช่น 13-13-27 หรือ 14-14-21)

วัสดุทางการเกษตรที่จำเป็น : เชื้อไรโซเบียม หรือวัสดุที่จำเป็นอื่นๆ

แบบและวิธีการทดลอง

แผนการทดลอง   ไม่มี

วิธีปฏิบัติการทดลอง

ขั้นตอนการขยายผลสู่ชุมชนและเชื่อมโยงการตลาด

โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

ดำเนินการคัดเลือกพื้นที่ วิเคราะห์พื้นที่ เพื่อทดสอบการปลูกพืชหลังนาพื้นที่เกษตรทฤษฎีใหม่ จ.ร้อยเอ็ด และดำเนินงานวิจัยแบบเกษตรกรมีส่วนร่วมโดยคัดเลือกเกษตรกรร่วมงานวิจัยจำนวน 10 ราย และขยายผลการทดลองตามกรรมวิธีที่ 1 หรือกรรมวิธีที่ 2 หรือทั้ง 2 กรรมวิธีที่ประสบผลสำเร็จตามความต้องการของเกษตรกร คือ

1) กรรมวิธีที่ 1 ปลูกข้าว – ถั่วลิสง

เกษตรกรปลูกข้าวตามกรรมวิธีของเกษตรกร เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวแล้วจึงปลูกถั่วลิสงโดย ไถ 2 ครั้ง ไถครั้งที่ 1 ลึก 10 - 20 ซม ไถครั้งที่ 2 ไถละเอียด ตากดิน 7 - 10 วัน หวานปูนโดโลไมท์ อัตรา 100 กก./ไร่ ไถพรวน 1 ครั้ง แล้วกร่องสูง 20-25 ซม. ขนาดความกว้าง 80 ซม. ระยะห่างระหว่างร่อง 50 ซม. ปลูกด้วยเมล็ดที่มีความงอกมากกว่า 75% โดยคลุกเมล็ดด้วยเชื้อไรโซเปียม และสารป้องกันกำจัดแมลงก่อนปลูก อัตราปลูก 17 - 18 กก./ไร่ ระยะปลูก 25x20 ซม.(พันธุ์ไทนาน 9) 50x20 ซม. (พันธุ์ขอนแก่น 6) จำนวน 2 -3 เมล็ด/หลุม หลุมลึก 10 ซม. กำจัดวัชพืชด้วยแรงงานคน 1 - 2 ครั้ง เมื่ออายุ 15 - 20 วันหลังงอก ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 12-24-12 หรือ 16-16-8 อัตรา 35 กก./ไร่ รองกันหลุมก่อนปลูก หรือโรยข้างแถวและพรวนดินกลบ ใส่ปุ๋ยหลังงอก 15 - 20 วัน ให้น้ำจากสระน้ำแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยวิธีการสูบน้ำและปล่อยน้ำเข้าตามร่องปลูก ให้น้ำทันทีหลังปลูก หลังจากนั้นให้น้ำทุก 7 - 10 วัน โดยให้น้ำรวม 627,000 ลิตรต่อไร่

2) กรรมวิธีที่ 2 ปลูกข้าว – ข้าวโพด

เกษตรกรปลูกข้าวตามกรรมวิธีของเกษตรกร เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวแล้วจึงปลูกข้าวโพดโดย ไถ 1 ครั้ง แล้วตากดินไว้ 7-15 วัน ไถแปร 1-2 ครั้งเพื่อย่อยดินให้เหมาะสมต่อการยกแปลงปลูก ใช้เมล็ดพันธุ์ประมาณ 1.5 กิโลกรัมต่อไร่ ระยะปลูก 75x30 ซม. ใส่ปุ๋ยสูตร 18-46-0 อัตรา 17 กก./ไร่ และแม่ปุ๋ยสูตร 0-0-60 ประมาณ 35 กก./ไร่ เป็นปุ๋ยรองพื้น เมื่อข้าวโพดอายุได้ 25 วัน ใส่ปุ๋ยยูเรียอัตรา 30 กก./ไร่ โดยเกษตรกรดูแลเรื่องโรคและแมลงศัตรูพืช รวมถึงวัชพืชในแปลงอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องด้วย ให้น้ำจากสระน้ำแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยวิธีการสูบน้ำและปล่อยน้ำเข้าตามร่องปลูก ให้น้ำทันทีหลังปลูก หลังจากนั้นให้น้ำทุก 7 - 10 วัน โดยให้น้ำรวม 455,000 ลิตรต่อไร่

แผนผังกรรมวิธีต่างๆ แสดงในภาพข้างล่าง พื้นที่ 2 ไร่ต่อแปลงจำนวน 1 จังหวัด ๆ ละ 10 แปลง ประกอบด้วย จังหวัดร้อยเอ็ด ดำเนินการ 2 ปี ตั้งแต่ปี ค.ศ 25563 - ก.ย 2564

กรรมวิธี	มีย	กค	สค	กย	ตค	พย	ธค	มค	กพ	มีค	เมย	พค
T1			ข้าว					ถั่วลิสง				
T2			ข้าว					ข้าวโพด				

โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบรับรองแปลงตามมาตรฐาน GAP เพื่อให้ได้มาตรฐานของกรมวิชาการเกษตร
2. จัดทำฐานข้อมูล QR code และติดแบรณสินค้าเกษตรปลอดภัย GAP และแบรณทฤษฎีใหม่ให้แก่ผลผลิตของเกษตรกร
3. วางจำหน่ายผลผลิตตามช่องทางการตลาด เช่น ตลาดประจำอำเภอ ตลาดนัดเพื่อสุขภาพ เป็นต้น
4. คัดเลือกเกษตรกรที่สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบได้อย่างน้อย 1 ราย
5. ขยายผลสู่เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรกรผู้สนใจเพื่อสร้างเครือข่ายเกษตรกร

โดยการจัดเวทีเสวนาขยายผล หรือจัดงานวันถ่ายทอดเทคโนโลยี (Field day)

การบันทึกข้อมูล

1. ข้อมูลด้านกายภาพ:

ข้อมูลดิน ได้แก่ ลักษณะดิน ความเป็นกรดและด่างของดิน ธาตุอาหารหลักที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืช ก่อนและหลังการปลูกพืช

ข้อมูลทางด้านอุตุนิยมิวิทยา คือ ปริมาณน้ำฝน อุณหภูมิ

2. ข้อมูลด้านชีวภาพ: ศัตรูพืช โรค แมลง

3. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจสังคม: การใช้แรงงาน ค่าใช้จ่าย

4. ผลผลิต ต้นทุน รายได้ กำไร ค่าสัดส่วนรายได้ต่อการลงทุน(BCR)

ส้มเก็บผลผลิตถั่วลิสงโดยใช้ขนาดเนื้อที่เก็บเกี่ยว 7.2 ตารางเมตร รูปร่างสี่เหลี่ยมมุมฉาก ไม่จำกัดรูปร่าง

ส้มเก็บผลผลิตข้าวโดยใช้ขนาดเนื้อที่เก็บเกี่ยว 4 ตารางเมตร รูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ส้มเก็บผลผลิตข้าวโพดโดยใช้ขนาดเนื้อที่เก็บเกี่ยว 12 ตารางเมตร รูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้า

5. การให้น้ำพืชของเกษตรกร ได้แก่ จำนวนครั้งที่ให้ คำนวณหาปริมาณความจุน้ำจากขนาดสระในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ คำนวณหาปริมาณน้ำที่ต้องใช้เพื่อให้พืชอย่างเพียงพอ

6. บันทึกข้อมูลการทำฟาร์มตามกรอบแนวคิด

แหล่งน้ำ ได้แก่ ปริมาณน้ำจากแหล่งน้ำภายในแปลงทฤษฎีใหม่ ความจุน้ำสูงสุด

นำข้อมูลการทดลองไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและวิเคราะห์ผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์

ผลการทดลองและอภิปราย (Results and Discussion)

โครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชหลังนาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่เขตปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยมากกว่า 1,200 มม./ปี ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง สามารถสรุปผลตามการทดลองที่ดำเนินการได้ ดังนี้

การทดลองที่ 1. พัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.อุบลราชธานี

ดำเนินการทดสอบและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชหลังนาในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.อุบลราชธานี ในปี 2563 – 2564 คัดเลือกได้เกษตรกรร่วมโครงการจำนวน 10 คน ในพื้นที่ ต.ท่าช้าง ต.บุงมะแลง และ ต.แก้งโดม บ้านสำโรง ต.สว่าง อ.สว่างวีระวงศ์ จ.อุบลราชธานี โดยเกษตรกรมีส่วนร่วม 2 กรรมวิธี คือ กรรมวิธีที่ 1 ข้าว – ข้าวโพด กรรมวิธีที่ 2 ข้าว – ถั่วลิสง พบว่าปี 2563 ข้าวโพดหลังนาให้ผลผลิต 1,614 กก./ไร่ โดยมีต้นทุนเฉลี่ย 2,933 บาท/ไร่ สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรเฉลี่ย 19,368 บาท/ไร่ คิดเป็นกำไรเฉลี่ยเท่ากับ 16,435 บาท/ไร่ คิดเป็นค่า Benefit Cost Ratio (BCR) เฉลี่ยเท่ากับ 6.6 ถั่วลิสงหลังนาให้ผลผลิตเฉลี่ย 405 กก./ไร่ โดยมีต้นทุนเฉลี่ย 2,346 บาท/ไร่ สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรเฉลี่ย 10,125 บาท/ไร่ คิดเป็นกำไรเฉลี่ยเท่ากับ 7,779 บาท/ไร่ คิดเป็นค่า Benefit Cost Ratio (BCR) เฉลี่ยเท่ากับ 4.3 (ตารางที่ 1) ปี 2564 ข้าวโพดหลังนาให้ผลผลิต 1,575 กก./ไร่ โดยมีต้นทุนเฉลี่ย 2,933 บาท/ไร่ สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรเฉลี่ย 18,900 บาท/ไร่ คิดเป็นกำไรเฉลี่ยเท่ากับ 15,967 บาท/ไร่ คิดเป็นค่า Benefit Cost Ratio (BCR) เฉลี่ยเท่ากับ 6.4 ถั่วลิสงหลังนาให้ผลผลิตเฉลี่ย 527 กก./ไร่ โดยมีต้นทุนเฉลี่ย 2,346 บาท/ไร่ สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรเฉลี่ย 13,175 บาท/ไร่ คิดเป็นกำไรเฉลี่ยเท่ากับ 10,889 บาท/ไร่ คิดเป็นค่า Benefit Cost Ratio (BCR) เฉลี่ยเท่ากับ 5.8 (ตารางที่ 2)

เฉลี่ย 2 ปี (ปี 2563 – 2564) พบว่า ข้าวโพดหลังนาให้ผลผลิต 1,595 กก./ไร่ โดยมีต้นทุนเฉลี่ย 2,933 บาท/ไร่ สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรเฉลี่ย 19,134 บาท/ไร่ คิดเป็นกำไรเฉลี่ยเท่ากับ 16,201 บาท/ไร่ คิดเป็นค่า Benefit Cost Ratio (BCR) เฉลี่ยเท่ากับ 6.5 พบว่าถั่วลิสงหลังนาให้ผลผลิตเฉลี่ย 466 กก./ไร่ โดยมีต้นทุนเฉลี่ย 2,316 บาท/ไร่ สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรเฉลี่ย 11,650 บาท/ไร่ คิดเป็นกำไรเฉลี่ยเท่ากับ 9,334 บาท/ไร่ คิดเป็นค่า Benefit Cost Ratio (BCR) เฉลี่ยเท่ากับ 5.0 (ตารางที่ 3)

ระบบข้าว – ข้าวโพด เป็นระบบที่สร้างรายได้และกำไรให้แก่เกษตรกรสูงที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ย 2 ปีเท่ากับ 22,948 ต่อไร่ และ 18,617 ต่อไร่ ตามลำดับ คิดเป็นค่า BCR เฉลี่ยเท่ากับ 5.3 รองลงมาคือ ระบบข้าว – ถั่วลิสง ที่สร้างรายได้และกำไรให้แก่เกษตรกรโดยมีค่าเฉลี่ย 2 ปี เท่ากับ 15,475 ต่อไร่ และ 11,761 ต่อไร่ ไร่ ตามลำดับ คิดเป็นค่า BCR เฉลี่ยเท่ากับ 4.2 เมื่อเปรียบเทียบกับ การปลูกข้าวเพียงอย่างเดียว สร้างรายได้และกำไรให้แก่เกษตรกรโดยมีค่าเฉลี่ย 2 ปีเท่ากับ 3,743 ต่อไร่ และ 2,345 ต่อไร่ ไร่ ตามลำดับ คิดเป็นค่า BCR เฉลี่ยเท่ากับ 2.7 (ตารางที่ 3)

จากการทดลองในปี 2563 พบว่าดินหลังปลูกข้าวโพดมีปริมาณธาตุอาหารเพิ่มขึ้นโดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 0.946 % ไนโตรเจน 0.0475 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเพิ่มขึ้น

เฉลี่ยเป็น 18.087 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 63.14 (mg/Kg) ในขณะที่ดินหลังปลูกถั่วลิสงมีปริมาณธาตุอาหารเพิ่มขึ้นโดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 0.738 % ไนโตรเจน 0.0399 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 17.803 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 53.39 (mg/Kg) (ตารางที่ 3)

ในปี 2564 พบว่าดินหลังปลูกข้าวโพดมีปริมาณธาตุอาหารเพิ่มขึ้นโดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 0.753 % ไนโตรเจน 0.0379 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 36.005 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 64.524 (mg/Kg) ในขณะที่ดินหลังปลูกถั่วลิสงมีปริมาณธาตุอาหารเพิ่มขึ้นโดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 1.03 % ไนโตรเจน 0.0518 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 59.393 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 110.06 (mg/Kg) (ตารางที่ 4)

ระบบข้าว - ถั่วลิสง เป็นระบบที่เกษตรกรให้การยอมรับเทคโนโลยีในระดับมากกว่าร้อยละ 80 มากกว่าระบบข้าว - ข้าวโพด ที่เกษตรกรให้การยอมรับเทคโนโลยีในระดับมากกว่าร้อยละ 30 ทั้งนี้เพราะการปลูกถั่วลิสงหลังนาจะทนทานต่อความแห้งแล้งได้ดีกว่าหากขาดน้ำ และมีปัญหาโรคและแมลงน้อยกว่าข้าวโพดซึ่งมีปัญหาการระบาดของหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด หรือ Fall armyworm (FAW) ทำให้ผลผลิตเสียหาย (ตารางที่ 5)

จากการดำเนินงานสามารถคัดเลือกเกษตรกรต้นแบบได้ 1 คน คือ นายสงวน จบศรี และมีกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายผู้ผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.อุบลราชธานี และได้จัดทำระบบ QR code (ภาพที่ 1) โดยผ่านการรับรองการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP จำนวน 9 ราย และได้จัดทำระบบ QR code เพื่อใช้เชื่อมโยงการตลาดและใช้เป็นฐานข้อมูลการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP ของเกษตรกร (ภาพที่ 2)

สำหรับแหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เกษตรกรใช้ในการปลูกพืชนั้น มีเพียง 3 รายเท่านั้นที่มีปริมาณน้ำเพียงพอสำหรับการปลูกพืชหลังนา เกษตรกรส่วนใหญ่อีก 7 ราย มีปริมาณน้ำในสระน้ำไม่เพียงพอสำหรับการปลูกพืชหลังนา จึงมีความจำเป็นต้องใช้น้ำจากแหล่งน้ำสำรองอื่นช่วยเสริมในการปลูกพืชหลังนา เช่น ใช้น้ำจากน้ำบาดาล น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ (ตารางที่ 40)

จากผลการทดลองดังกล่าวจึงได้จัดงานวันเสวนาเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.อุบลราชธานี ในวันที่ มิถุนายน 2564 ณ แปลงเกษตรกรต้นแบบ บ้านดอนพอก ต.บึงมะแลง อ.สว่างวีระวงศ์ จ.อุบลราชธานี โดยมีเกษตรกรผู้สนใจเข้าร่วมเสวนารวมทั้งสิ้นจำนวน 15 คน

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร และค่า Benefit Cost Ratio ของเกษตรกรผู้ร่วมงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดอุบลราชธานี 2563

ระบบการปลูก พืช	พืช	ผลการทดลอง				
		ผลผลิต (กก./ไร่)	ต้นทุน (บาท)	รายได้ (บาท)	กำไร (บาท)	BCR
ข้าว	ข้าว	371	1,407	4,823	3,416	3.42
ข้าว – ข้าวโพด	ข้าว	371	1,407	4,823	3,416	3.42
	ข้าวโพด	1,614	2,933	19,368	16,435	6.60
ข้าว – ถั่วลิสง	ข้าว	371	1,407	4,823	3,416	3.42
	ถั่วลิสง	405	2,346	10,125	7,779	4.31

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร และค่า Benefit Cost Ratio ของเกษตรกรผู้ร่วมงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดอุบลราชธานี 2564

ระบบการปลูก พืช	พืช	ผลการทดลอง				
		ผลผลิต (กก./ไร่)	ต้นทุน (บาท)	รายได้ (บาท)	กำไร (บาท)	BCR
ข้าว	ข้าว	242	1,389	2,662	1,273	1.9
ข้าว – ข้าวโพด	ข้าว	255	1,389	2,805	1,416	2.0
	ข้าวโพด	1,575	2,933	18,900	15,967	6.4
ข้าว – ถั่วลิสง	ข้าว	257	1,389	2,827	1,438	2.0
	ถั่วลิสง	527	2,286	13,175	10,889	5.8

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร และค่า Benefit Cost Ratio ของเกษตรกรผู้ร่วมงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดอุบลราชธานี 2563 -2564

ระบบการปลูกพืช	พืช	ผลการทดลอง				
		ผลผลิต (กก./ไร่)	ต้นทุน (บาท)	รายได้ (บาท)	กำไร (บาท)	BCR
ข้าว	ข้าว	307	1,398	3,743	2,345	2.7
ข้าว – ข้าวโพด	ข้าว	313	1,398	3,814	2,416	2.7
	ข้าวโพด	1,595	2,933	19,134	16,201	6.5
			4,331	22,948	18,617	5.3
ข้าว – ถั่วลิสง	ข้าว	314	1,398	3,825	2,427	2.7
	ถั่วลิสง	466	2,316	11,650	9,334	5.0
			3,714	15,475	11,761	4.2

ตารางที่ 4 ผลวิเคราะห์ดินก่อนปลูกแปลงทดสอบ พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดอุบลราชธานี 2563

ค่าเฉลี่ย	ผลวิเคราะห์ดิน				
	PH	OM (%)	N (%)	P (mg/Kg)	K (mg/Kg)
	4.694	0.382	0.0194	11.325	19.07

ตารางที่ 5 ผลวิเคราะห์ดินหลังปลูกแปลงทดสอบ พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบ เกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดอุบลราชธานี 2563

ค่าเฉลี่ย	พืช	ผลวิเคราะห์ดิน				
		PH	OM (%)	N (%)	P (mg/Kg)	K (mg/Kg)
	ข้าวโพด	4.868	0.946	0.0475	18.087	63.14
	ถั่วลิสง	5.342	0.738	0.0399	17.803	53.39

ตารางที่ 6 ผลวิเคราะห์ดินก่อนปลูกแปลงทดสอบ พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบ เกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดอุบลราชธานี 2564

ค่าเฉลี่ย	ผลวิเคราะห์ดิน				
	PH	OM (%)	N (%)	P (mg/Kg)	K (mg/Kg)
	4.808	0.729	0.0368	22.478	50.035

ตารางที่ 7 ผลวิเคราะห์ดินหลังปลูกแปลงทดสอบ พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบ เกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดอุบลราชธานี 2564

ค่าเฉลี่ย	พืช	ผลวิเคราะห์ดิน				
		PH	OM (%)	N (%)	P (mg/Kg)	K (mg/Kg)
	ข้าวโพด	5.294	0.753	0.0379	36.005	64.524
	ถั่วลิสง	5.216	1.03	0.0518	59.393	110.06

ตารางที่ 8 แสดงร้อยละการยอมรับเทคโนโลยีเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดอุบลราชธานี ปี 2563 – 2564

เทคโนโลยี	การยอมรับเทคโนโลยี			หมายเหตุ
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
1.ระบบข้าว – ถั่วลันเตา	80	20	-	-
2.ระบบข้าว – ข้าวโพด	30	50	20	-

ภาพที่ 1 แสดง QR code ข้อมูลเกษตรกรต้นแบบโครงการ พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ 2 แสดง QR code ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายผู้ผ่านการรับรองการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP โครงการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี

การทดลองที่ 2 พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.มหาสารคาม

ดำเนินงานโครงการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดมหาสารคาม คัดเลือกได้เกษตรกรร่วมโครงการจำนวน 10 คน ในพื้นที่ 4 ตำบล 2 อำเภอ ได้แก่ ตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ ตำบลเขวไร่ อำเภอนาเชือก ตำบลหนองเรือ อำเภอนาเชือก และตำบลหนองกุง อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ระหว่างเดือนตุลาคม 2562 – กันยายน 2564 เกษตรกรร่วมทดสอบ จำนวน 10 ราย 20 ไร่ ดำเนินการทดสอบแปลงใหญ่ไม่มีซ้ำ 2 กรรมวิธี กรรมวิธีที่ 1 ระบบข้าวนาปี – ถั่วลิสง และกรรมวิธีที่ 2 ระบบข้าวนาปี – ข้าวโพดฝักสด ผลการทดสอบ พบว่า ระบบข้าวนาปี – ข้าวโพดฝักสด ให้ผลผลิตและรายได้สุทธิสูงกว่า ระบบข้าวนาปี – ถั่วลิสง แต่เกษตรกรมีความพึงพอใจ ระบบข้าวนาปี – ถั่วลิสงที่ระดับดีมากสูงกว่า ให้ผลตอบแทนทั้งระบบเฉลี่ยเท่ากับ 10,685 และ 8,544 บาท/ไร่ ตามลำดับ ในด้านสัดส่วนรายได้ต่อการลงทุน (BCR) พบว่าทุกระบบมีค่ามากกว่า 1 สามารถดำเนินการผลิตได้ แต่ระบบข้าวนาปี – ข้าวโพดฝักสด มีความเสี่ยงในการผลิตน้อยที่สุด (ตารางที่ 9 ตารางที่ 10 และตารางที่ 11)

จากการทดลองในปี 2563 - 2564 พบว่าดินหลังปลูกข้าวโพดมีปริมาณธาตุอาหารเพิ่มขึ้นโดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเท่ากับ 0.48 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินลดลงเฉลี่ย 15.4 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินลดลงเฉลี่ย 4.8 (mg/Kg) ในขณะที่ดินหลังปลูกถั่วลิสงมีปริมาณธาตุอาหารเพิ่มขึ้นโดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเท่ากับ 0.51 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 30.9 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 50.3 (mg/Kg) (ตารางที่ 12)

ระบบข้าว – ถั่วลิสง เป็นระบบที่เกษตรกรให้การยอมรับเทคโนโลยีในระดับมากร้อยละ 70 มากกว่าระบบข้าว – ข้าวโพด ที่เกษตรกรให้การยอมรับเทคโนโลยีในระดับมากร้อยละ 50 (ตารางที่ 13) จากการดำเนินงานสามารถคัดเลือกเกษตรกรต้นแบบได้ 1 คน คือ นายวิฑูญ จินดาโรจน์ และมีกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายผู้ผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.มหาสารคาม และได้จัดทำระบบ QR code (ภาพที่ 3) โดยผ่านการรับรองการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP จำนวน 10 ราย และได้จัดทำระบบ QR code เพื่อใช้เชื่อมโยงการตลาดและใช้เป็นฐานข้อมูลการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP ของเกษตรกร (ภาพที่ 4)

สำหรับแหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เกษตรกรใช้ในการปลูกพืชนั้น มี 7 รายที่มีปริมาณน้ำเพียงพอสำหรับการปลูกพืชหลังนาเนื่องจากเกษตรกรมีสระน้ำในระบบเกษตรหลายสระ และบางรายมีสระน้ำขนาดใหญ่ เกษตรกร 3 ราย มีปริมาณน้ำในสระน้ำไม่เพียงพอสำหรับการปลูกพืชหลังนา จึงมีความจำเป็นต้องใช้น้ำจากแหล่งน้ำสำรองอื่นช่วยเสริมในการปลูกพืชหลังนา ได้แก่ น้ำจากลำห้วยธรรมชาติ (ตารางที่ 41)

ตารางที่ 9 แสดงค่าเฉลี่ยต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร ของเกษตรกรผู้ร่วมงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นา โดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดมหาสารคาม ปี 2563

รายการ	ข้าว	ถั่วลิสง	ข้าวโพด	ข้าว- ถั่วลิสง	ข้าว- ข้าวโพด
ผลผลิตรวม(กก/ไร่)	402	448	1291	850	1693
ต้นทุนรวม(บาท/ไร่)	2510	7023	5420	9533	7930
รายได้รวม(บาท/ไร่)	4020	11200	12910	15220	16930
รายได้สุทธิรวม(บาท/ไร่)	1510	3930	7490	5440	9000
BCR เฉลี่ย(รายได้/ต้นทุน)	1.60	1.59	2.38	3.19	3.98

ตารางที่ 10 แสดงค่าเฉลี่ยต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร ของเกษตรกรผู้ร่วมงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นา โดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดมหาสารคาม ปี 2563

รายการ	ข้าว	ถั่วลิสง	ข้าวโพด	ข้าว- ถั่วลิสง	ข้าว- ข้าวโพด
ผลผลิตรวม(กก/ไร่)	380	574	1629	954	2009
ต้นทุนรวม(บาท/ไร่)	2496	6977	5325	9473	7821
รายได้รวม(บาท/ไร่)	3903	17217	15236	21120	19139
รายได้สุทธิรวม(บาท/ไร่)	1407	10240	10963	11647	12369
BCR เฉลี่ย(รายได้/ต้นทุน)	1.63	2.42	3.06	2.23	2.45

ตารางที่ 11 สรุปผลรวมทั้งระบบของเกษตรกรแปลงทดสอบงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดมหาสารคาม ปี 2563-2564

รายการ	ข้าว	ถั่วลิสง	ข้าวโพด	ข้าว- ถั่วลิสง	ข้าว- ข้าวโพด
ผลผลิตรวม(กก/ไร่)	391	511	1460	902	1851
ต้นทุนรวม(บาท/ไร่)	2503	7000	5373	9503	7876
รายได้รวม(บาท/ไร่)	3962	14209	14073	18170	18035
รายได้สุทธิรวม(บาท/ไร่)	1459	7085	9227	8544	10685
BCR เฉลี่ย(รายได้/ต้นทุน)	1.62	2.01	2.72	2.71	3.22

ตารางที่ 12 คุณสมบัติดินก่อนหลังดำเนินการทดสอบและหลังทดสอบผู้ร่วมงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดมหาสารคาม ปี2563-2564

คุณสมบัติดิน	กรรมวิธีทดสอบ 1			กรรมวิธีทดสอบ 2		
	(ข้าวนาปี - ถั่วลิสง)			(ข้าวนาปี - ข้าวโพด)		
	ก่อน	หลัง	เพิ่ม/ลด	ก่อน	หลัง	เพิ่ม/ลด
pH	5.70	6.24	0.54	5.70	5.71	0.01
OM	0.45	0.51	0.06	0.45	0.48	0.03
Avai.P	22.3	30.9	8.6	23.2	15.4	-7.8
Exch.K	31.2	50.3	19.1	32.1	27.3	-4.8

ตารางที่ 13 แสดงร้อยละการยอมรับเทคโนโลยีเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดมหาสารคาม ปี 2563 – 2564

เทคโนโลยี	การยอมรับเทคโนโลยี			หมายเหตุ
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
1.ระบบข้าว – ถั่วลันเตา	70	30	-	-
2.ระบบข้าว – ข้าวโพด	50	30	20	-

ภาพที่ 3 แสดง QR code ข้อมูลเลขตรกรต้นแบบโครงการ พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดมหาสารคาม

ภาพที่ 4 แสดง QR code ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายผู้ผ่านการรับรองการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP โครงการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดมหาสารคาม

การทดลองที่ 3 พัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ. ยโสธร

ดำเนินงานโครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดยโสธร โดยไม่ใช้แผนการทดลอง มี 2 กรรมวิธี คือ กรรมวิธีที่ 1 ระบบข้าวนาปี – ถั่วลิสง และกรรมวิธีที่ 2 ระบบข้าวนาปี – ข้าวโพดฝักสด ดำเนินการในแปลงเกษตรกรพื้นที่เกษตรทฤษฎีใหม่ คัดเลือกได้เกษตรกรร่วมโครงการจำนวน 10 คน ในพื้นที่ ตำบลฟ้าห่วน อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร ดำเนินการในปี 2563 และปี 2564 ผลการทดสอบพบว่า กรรมวิธีที่ 2 ระบบข้าวนาปี – ข้าวโพดฝักสด ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์เฉลี่ยดีกว่ากรรมวิธีที่ 1 ระบบข้าวนาปี – ถั่วลิสง โดยข้าวโพดฝักสด ได้ผลผลิตเฉลี่ย 763 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 9,930 บาทต่อไร่ คิดเป็นกำไรสุทธิ 4,547 บาทต่อไร่ เกษตรกรใช้ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 5,322 บาทต่อไร่ และให้ค่า Benefit Cost Ratio เฉลี่ยเท่ากับ 1.88 และถั่วลิสง ได้ผลผลิตฝักแห้งเฉลี่ย 355 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 11,365 บาทต่อไร่ คิดเป็นกำไรสุทธิ 4,696 บาทต่อไร่ เกษตรกรใช้ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 7,670 บาทต่อไร่ และให้ค่า Benefit Cost Ratio เฉลี่ยเท่ากับ 1.74 โดยการปลูกพืชทั้ง 2 ระบบ สามารถใช้น้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ตลอดฤดูเพาะปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวผลผลิต และเกษตรกรยอมรับระบบข้าวนาปี-ข้าวโพดฝักสด มากกว่าระบบข้าวนาปี-ถั่วลิสง (ตารางที่ 14 ตารางที่ 15 และตารางที่ 16)

จากการทดลองในปี 2563 พบว่าดินมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเฉลี่ย 1.333 % ไนโตรเจน 0.067 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเฉลี่ย 17.033 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเฉลี่ย 75.115 (mg/Kg) (ตารางที่ 17) ในปี 2564 พบว่าดินมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเฉลี่ย 1.317 % ไนโตรเจน 0.0772 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเฉลี่ย 20.213 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเฉลี่ย 82.115 (mg/Kg) (ตารางที่ 18) เฉลี่ย 2 ปี (2563 – 2564) ดินมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเฉลี่ย 1.326 % ไนโตรเจน 0.0722 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเฉลี่ย 18.623 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเฉลี่ย 78.62 (mg/Kg) (ตารางที่ 19)

ระบบข้าว – ข้าวโพด เป็นระบบที่เกษตรกรให้การยอมรับเทคโนโลยีในระดับมากที่สุด 60 มากกว่าระบบข้าว – ถั่วลิสง ที่เกษตรกรให้การยอมรับเทคโนโลยีในระดับมากที่สุด 50 ทั้งนี้เพราะในพื้นที่ที่มีความต้องการบริโภคข้าวโพดมากกว่าถั่วลิสง แต่อย่างไรก็ตามค่าการยอมรับเทคโนโลยีของพืชทั้งสองมีค่าใกล้เคียงกัน แตกต่างกันเพียงเล็กน้อย (ตารางที่ 20)

จากการดำเนินงานสามารถคัดเลือกเกษตรกรต้นแบบได้ 1 คน คือ นางสาวอรวรรณ ทองแสง และมีกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายผู้ผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.ยโสธร ซึ่งได้จัดทำระบบ QR code เพื่อใช้เชื่อมโยงการตลาดและใช้เป็นฐานข้อมูลการผลิตพืชของเกษตรกร (ภาพที่ 5 และภาพที่ 6)

สำหรับแหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เกษตรกรใช้ในการปลูกพืชนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่มีปริมาณน้ำในสระน้ำไม่เพียงพอสำหรับการปลูกพืชหลังนา จึงมีความจำเป็นต้องใช้น้ำจากแหล่งน้ำสำรองอื่นช่วยเสริมในการ

ปลูกพืชหลังนา ได้แก่ น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ อย่างไรก็ตามเกษตรกรส่วนใหญ่ทำการเกษตรในสภาพพื้นที่น้ำใต้ดิน
ตื้น ดินมีความชุ่มชื้นสูงจึงไม่อยู่ในสภาพแห้งแล้งในช่วงต้นของฤดูปลูก

ตารางที่ 14 ค่าเฉลี่ยต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร และค่า Benefit Cost Ratio ของเกษตรกรผู้ร่วมงานพัฒนา
เทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดยโสธร ปี 2563

รายการ	ระบบพืช			
	ข้าว-ข้าวโพด	ข้าว-ถั่วลิสง	ข้าว ¹	ข้าว ²
1. ต้นทุนผันแปรทั้งหมด (บาท/ไร่)	5,588	7,066	5,015	5,015
2. ผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่)	498	341	487	493
3. รายได้ (บาท/ไร่)	9,697	10,911	4,952	5,013
4. รายได้สุทธิ (บาท/ไร่)	3,959	3,846	-63	-2
5. ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย (บาท/กก.)	11.2	20.7	10.3	10.2
6. Benefit Cost Ratio (BCR)	1.74	1.54	<1	<1

หมายเหตุ ข้าว¹ = ค่าเฉลี่ยต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร และค่า BCR ของข้าวตามด้วยข้าวโพด

ข้าว² = ค่าเฉลี่ยต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร และค่า BCR ของข้าวตามด้วยถั่วลิสง

ตารางที่ 15 ค่าเฉลี่ยต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร และค่า Benefit Cost Ratio ของเกษตรกรผู้ร่วมงานพัฒนา
เทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดยโสธร ปี 2564

รายการ	ระบบพืช			
	ข้าว-ข้าวโพด	ข้าว-ถั่วลิสง	ข้าว ¹	ข้าว ²
1. ต้นทุนผันแปรทั้งหมด (บาท/ไร่)	5,055	6,273	4,960	4,960
2. ผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่)	1,027	369	512	511
3. รายได้ (บาท/ไร่)	10,163	11,818	6,657	6,769
4. รายได้สุทธิ (บาท/ไร่)	5,135	5,546	2,016	2,129
5. ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย (บาท/กก.)	4.92	17.00	9.69	9.70
6. Benefit Cost Ratio (BCR)	2.02	1.93	1.44	1.47

หมายเหตุ ข้าว¹ = ค่าเฉลี่ยต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร และค่า BCR ของข้าวตามด้วยข้าวโพด

ข้าว² = ค่าเฉลี่ยต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร และค่า BCR ของข้าวตามด้วยถั่วลิสง

ตารางที่ 16 ต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร และค่า Benefit Cost Ratio ของเกษตรกรผู้ร่วมงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดยโสธร เฉลี่ย 2 ปี 2563 - 2564

รายการ	ระบบพืช			
	ข้าว-ข้าวโพด	ข้าว-ถั่วลิสง	ข้าว ¹	ข้าว ²
1. ต้นทุนผันแปรทั้งหมด (บาท/ไร่)	5,322	6,670	4,988	4,988
2. ผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่)	763	355	500	502
3. รายได้ (บาท/ไร่)	9,930	11,365	5,805	5,891
4. รายได้สุทธิ (บาท/ไร่)	4,547	4,696	977	1,064
5. ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย (บาท/ กก.)	8.1	18.9	10.0	9.95
6. Benefit Cost Ratio (BCR)	1.88	1.74	1.22	1.24

หมายเหตุ ข้าว¹ = ค่าเฉลี่ยต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร และค่า BCR ของข้าวตามด้วยข้าวโพด

ข้าว² = ค่าเฉลี่ยต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร และค่า BCR ของข้าวตามด้วยถั่วลิสง

ตารางที่ 17 ค่าวิเคราะห์สมบัติดินแปลงเกษตรกรผู้ร่วมงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดยโสธร ปี 2563

ค่าเฉลี่ย	ผลวิเคราะห์ดิน					
	pH	LR	OM	N	P	K
		(Kg/rai)	(%)	(%)	(Mg/kg)	(Mg/kg)
	5.055	609	1.333	0.067	17.033	75.115

ตารางที่ 18 ค่าวิเคราะห์สมบัติดินแปลงเกษตรกรผู้ร่วมงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดยโสธร ปี 2564

ค่าเฉลี่ย	ผลวิเคราะห์ดิน					
	pH	LR	OM	N	P	K
		(Kg/rai)	(%)	(%)	(Mg/kg)	(Mg/kg)
	5.21	541.5	1.317	0.0772	20.213	82.115

ตารางที่ 19 ค่าวิเคราะห์สมบัติดินแปลงเกษตรกรผู้ร่วมงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดยโสธร เฉลี่ย 2 ปี 2563 - 2564

	ผลวิเคราะห์ดิน					
	pH	LR	OM	N	P	K
ค่าเฉลี่ย		(Kg/rai)	(%)	(%)	(Mg/kg)	(Mg/kg)
	5.11	575.4	1.326	0.0722	18.623	78.62

ตารางที่ 20 แสดงร้อยละการยอมรับเทคโนโลยีเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดยโสธร ปี 2563 - 2564

เทคโนโลยี	การยอมรับเทคโนโลยี			หมายเหตุ
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
1.ระบบข้าว - ถั่วลันเตา	50	50	-	-
2.ระบบข้าว - ข้าวโพด	60	40	-	-

ภาพที่ 5 แสดง QR code ข้อมูลเกษตรกรต้นแบบโครงการ พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดยโสธร

ภาพที่ 6 แสดง QR code ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายผู้ผ่านการรับรองการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP โครงการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดยโสธร

การทดลองที่ 4 พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.สุรินทร์

ดำเนินงานโครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดสุรินทร์ ระหว่างปี 2562-2564 รวมระยะเวลา 2 ปี ปีเพาะปลูก 2562/2563 มีการทดสอบปลูกพืช 2 ระบบที่ 1) ข้าว-ถั่วลิสง 2) ข้าว-มันเทศ จากการทดสอบพบว่า ข้าวนาปี ได้ผลผลิตเฉลี่ย 461 กก./ไร่ มีรายได้สุทธิ 3,215 บาท/ไร่ ถั่วลิสงฝักสด ได้ผลผลิตเฉลี่ย 245 กก./ไร่ มีรายได้สุทธิ 5,414 บาท/ไร่ และมันเทศ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 968 กก./ไร่ มีรายได้สุทธิ 5,394 บาท/ไร่

ปีเพาะปลูก 2563/2564 ปลูกพืช 2 ระบบ 1) ข้าว-ถั่วลิสง 2) ข้าว-มันเทศ จากการทดสอบพบว่า ข้าวนาปีได้ผลผลิตเฉลี่ย 312 กก./ไร่ รายได้สุทธิ 243 บาท/ไร่ ถั่วลิสงฝักสดได้ผลผลิตเฉลี่ย 291.20 กก./ไร่ มีรายได้สุทธิ 4,675 บาท/ไร่ และมันเทศได้ผลผลิตเฉลี่ย 851.75 กก./ไร่ รายได้สุทธิ 2,511 บาท/ไร่ (ตารางที่ 21 และตารางที่ 22)

จากการทดลองในปี 2563 พบว่าดินหลังปลูกมันเทศมีปริมาณธาตุอาหารเพิ่มขึ้นโดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 3.62 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 209.46 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 131.03 (mg/Kg) ในขณะที่ดินหลังปลูกถั่วลิสงมีปริมาณธาตุอาหารเพิ่มขึ้นโดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 1.27 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 374.50 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 168.31 (mg/Kg) (ตารางที่ 23 และตารางที่ 24)

ในปี 2564 พบว่าดินหลังปลูกมันเทศมีปริมาณธาตุอาหารเพิ่มขึ้นโดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 0.84 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 18.77 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 48.49 (mg/Kg) ในขณะที่ดินหลังปลูกถั่วลิสงมีปริมาณธาตุอาหารเพิ่มขึ้นโดยมี

ปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 0.87 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 24.08 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 56.24 (mg/Kg) (ตารางที่ 25 และตารางที่ 26)

จากการทดลองพบว่ารูปแบบระบบการปลูกพืชทั้ง 2 รูปแบบคือ 1) ข้าว – ถั่วลิสง และ 2) ข้าว – มันเทศ เป็นระบบการปลูกพืชที่เกษตรกรสามารถพัฒนาขึ้นได้โดยสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ที่มีศักยภาพในการปลูกพืชหลังนา แต่ระบบข้าว – ถั่วลิสง เป็นระบบที่เกษตรกรเลือกเนื่องจากสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ สามารถเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรได้มากกว่าและเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ สร้างความยั่งยืนขึ้นในระบบดังกล่าว โดยระบบข้าว – ถั่วลิสง เป็นระบบที่เกษตรกรให้การยอมรับเทคโนโลยีในระดับมากกว่าร้อยละ 80 มากกว่าระบบข้าว – มันเทศ ที่เกษตรกรให้การยอมรับเทคโนโลยีในระดับมากกว่าร้อยละ 50 (ตารางที่ 27)

จากการดำเนินงานสามารถคัดเลือกเกษตรกรต้นแบบได้ 1 คน คือ นางสาวนิตา ทาทอง และมีกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายผู้ผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.สุรินทร์ โดยผ่านการรับรองการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP จำนวน 10 ราย และได้จัดทำระบบ QR code เพื่อใช้เชื่อมโยงการตลาดและใช้เป็นฐานข้อมูลการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP ของเกษตรกร (ภาพที่ 7 และภาพที่ 8)

สำหรับแหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เกษตรกรใช้ในการปลูกพืชขึ้นนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่มีปริมาณน้ำในสระน้ำไม่เพียงพอสำหรับการปลูกพืชหลังนา จึงมีความจำเป็นต้องใช้น้ำจากแหล่งน้ำสำรองอื่นช่วยเสริมในการปลูกพืชหลังนา เช่น ใช้น้ำจากน้ำบาดาล น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ แต่เกษตรกรบางรายมีพื้นที่ปลูกพืชหลังนาในเขตดินที่มีความชุ่มชื้นสูงจึงไม่อยู่ในสภาพแห้งแล้งในช่วงต้นของฤดูปลูก (ตารางที่ 42)

ตารางที่ 21 แสดงค่าเฉลี่ยต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร และค่า Benefit Cost Ratio ของเกษตรกรผู้ร่วมงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดสุรินทร์ ปี 2563

รายการ	ข้าวนาปี	ถั่วลิสงไทนาน9 (ฝักสด)	มันเทศ
น้ำหนัก (กก./ไร่)	461	245	968
ราคาขาย (บาท/ กก.)	13	35	10
รายได้ (บาท/ไร่)	5,997	8,575	9,675
ต้นทุน (บาท/ไร่)	2,782	3,161	4,282
กำไรสุทธิ	3,215	5,414	5,394
BCR	1.2	1.7	1.3

ตารางที่ 22 แสดงค่าเฉลี่ยต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร และค่า Benefit Cost Ratio ของเกษตรกรผู้ร่วมงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดสุรินทร์ ปี 2564

รายการ	จำนวนปี	ถั่วลิสง 9 (ฝักสด)	มันเทศ
น้ำหนัก (กก./ไร่)	312	291.20	851
ราคาขาย (บาท/ กก.)	9	35	10
รายได้ (บาท/ไร่)	2,808	10,192	6,007
ต้นทุน (บาท/ไร่)	2,385	5,517	8,517
กำไรสุทธิ	243	4,675	2,511
BCR	1.17	1.86	1.42

ตารางที่ 23 สมบัติดินของเกษตรกรก่อนร่วมทดสอบงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดสุรินทร์ ปี 2563

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	pH	OM (%)	Avai.P(mg/kg)	Exch.K(mg/kg)
	เฉลี่ย	5.63	0.43	4.96	16.10

ตารางที่ 24 สมบัติดินของเกษตรกรหลังร่วมทดสอบงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดสุรินทร์ ปี 2563

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	pH	OM (%)	Avai.P(mg/kg)	Exch.K(mg/kg)
1.	ถั่วลิสง	5.59	1.27	374.50	168.31
2.	มันเทศ	6.01	3.62	209.46	131.03

ตารางที่ 25 สมบัติดินของเกษตรกรก่อนร่วมงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดสุรินทร์ ปี 2564

ชื่อ-สกุล	pH	OM (%)	Avai.P(mg/kg)	Exch.K(mg/kg)
ค่าเฉลี่ย	5.89	0.60	18.89	36.56

ตารางที่ 26 สมบัติดินของเกษตรกรหลังร่วมทดสอบงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดสุรินทร์ ปี 2564

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	pH	OM (%)	Avai.P(mg/kg)	Exch.K(mg/kg)
1.	ถั่วลิสง	5.64	0.87	24.08	56.24
2.	มันเทศ	5.33	0.84	18.77	48.49

ตารางที่ 27 แสดงร้อยละการยอมรับเทคโนโลยีเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดสุรินทร์ ปี 2563 – 2564

เทคโนโลยี	การยอมรับเทคโนโลยี			หมายเหตุ
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
1.ระบบข้าว – ถั่วลิสง	80	20	-	-
2. ระบบข้าว – มันเทศ	50	50	-	-

ภาพที่ 7 แสดง QR code ข้อมูลเกษตรกรต้นแบบโครงการ พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 8 แสดง QR code ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายผู้ผ่านการรับรองการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP โครงการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดสุรินทร์

การทดลองที่ 5 พัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่

จ.อำนาจเจริญ

ดำเนินงานโครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดอำนาจเจริญ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการปลูกพืชหลังนาโดยการเพิ่มการใช้ประโยชน์พื้นที่นาและแหล่งน้ำที่เหมาะสมกับพื้นที่เกษตรทฤษฎีใหม่ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้และสังคมจังหวัดอำนาจเจริญ ดำเนินการระหว่างปี 2563-2564 คัดเลือกได้เกษตรกรร่วมโครงการจำนวน 10 คน ในพื้นที่ตำบลเปือยและตำบลดงบัง อำเภอสิรินธร จังหวัดอำนาจเจริญ ประกอบด้วย 2 กรรมวิธี คือ กรรมวิธีที่ 1 ข้าว-ถั่วลิสง กรรมวิธีที่ 2 ข้าว-ถั่วเขียว พบว่า กรรมวิธี

ที่ 1 ระบบข้าว - ถั่วลิสง ให้ผลผลิต รายได้และค่า BCR สูงสุด โดยข้าวให้ผลผลิตเฉลี่ย 345 และ 502 กิโลกรัม/ไร่ รายได้เฉลี่ย 3,013 และ 5,522 บาท/ไร่ และค่า BCR เฉลี่ย 1.63 และ 2.88 ถั่วลิสงให้ผลผลิตเฉลี่ย 503 และ 476 กิโลกรัม/ไร่ รายได้ 12,575 และ 14,145 บาท/ไร่ และค่า BCR เฉลี่ย 3.88 และ 4.15 ตามลำดับ ส่วนกรรมวิธีที่ 2 ระบบข้าว - ถั่วเขียว โดยถั่วเขียวให้ผลผลิตเฉลี่ย 110 และ 133 กิโลกรัม/ไร่ รายได้ 4,388 และ 6,628 บาท/ไร่ และค่า BCR 2.39 และ 3.29 ตามลำดับ (ตารางที่ 28 และตารางที่ 29)

จากการทดลองในปี 2563 พบว่าดินหลังปลูกถั่วลิสงมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเฉลี่ยเป็น 0.60 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 20.09 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 59.51 (mg/Kg) ในขณะที่ดินหลังปลูกถั่วเขียวมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเฉลี่ยเป็น 0.47% ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 21.03 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 38.97 (mg/Kg) (ตารางที่ 30 และตารางที่ 31)

ในปี 2564 พบว่าดินหลังปลูกถั่วลิสงมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 0.60 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเฉลี่ยเป็น 19.77 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 53.06 (mg/Kg) ในขณะที่ดินหลังปลูกถั่วเขียวมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 0.71 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 22.34 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 46.02 (mg/Kg) (ตารางที่ 32 และตารางที่ 33)

เกษตรกรยอมรับ ระบบข้าว - ถั่วลิสง และระบบข้าว-ถั่วเขียว เนื่องจากมีตลาดรองรับผลผลิตในวงกว้าง สามารถวางแผนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยระบบข้าว - ถั่วลิสง เป็นระบบที่เกษตรกรให้การยอมรับเทคโนโลยีในระดับมากกว่าร้อยละ 90 มากกว่าระบบข้าว - ถั่วเขียว ที่เกษตรกรให้การยอมรับเทคโนโลยีในระดับมากกว่าร้อยละ 70 (ตารางที่ 34) สามารถคัดเลือกเกษตรกรต้นแบบได้ 1 คน คือ นายสุวิทย์ เทพชมพู และมีกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายผู้ผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.อำนาจเจริญ โดยผ่านการรับรองการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP จำนวน 10 ราย และได้จัดทำระบบ QR code เพื่อใช้เชื่อมโยงการตลาดและใช้เป็นฐานข้อมูลการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP ของเกษตรกร เกษตรกรต้นแบบสามารถดำเนินการขยายผลผ่านแปลงเกษตรกรต้นแบบการผลิตถั่วลิสงและถั่วเขียวในพื้นที่ตำบลดงบังและตำบลเปือย อำเภอสิรินธรอำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ (ภาพที่ 9 และภาพที่ 10)

สำหรับแหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เกษตรกรใช้ในการปลูกพืชนั้น เกษตรกร 9 ราย มีปริมาณน้ำในสระน้ำเพียงพอสำหรับการปลูกพืชหลังนา เนื่องจากปลูกพืชที่มีความต้องการน้ำน้อย คือ ถั่วลิสง (ตารางที่ 43)

ตารางที่ 28 ต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร และค่า Benefit Cost Ratio ของเกษตรกรในโครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่โดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดอำนาจเจริญปี2563

เกษตรกร	ระบบการปลูก พืช		ผลการทดลอง				
			ผลผลิต	ต้นทุน	รายได้	กำไร	BCR
			(กก./ไร่)	(บาท)	(บาท)	(บาท)	
เฉลี่ย	ข้าว	ข้าว	345	2,106	3,098	996	1.6
	ข้าว - ถั่วเขียว	ข้าว	345	2,106	3,098	996	1.6
		ถั่วเขียว	109.7	1,813	4,388	2,575	2
	ข้าว - ถั่วลิสง	ข้าว	335	2,212	3,064	852	1.4
		ถั่วลิสง	503	3,276	12,575	9,299	4

ตารางที่ 29 ต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร และค่า Benefit Cost Ratio ของเกษตรกรในโครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่โดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดอำนาจเจริญ ปี2564

เกษตรกร	ระบบการปลูก พืช		ผลการทดลอง				
			ผลผลิต	ต้นทุน	รายได้	กำไร	BCR
			(กก./ไร่)	(บาท)	(บาท)	(บาท)	
เฉลี่ย	ข้าว	ข้าว	504.	1,852	5,541	3,689	3
	ข้าว - ถั่วเขียว	ข้าว	504	1,852	5,541	3,689	3
		ถั่วเขียว	124	2,032	6,231	4,199	3
	ข้าว - ถั่วลิสง	ข้าว	501	1,928	5,501	3,574	3
		ถั่วลิสง	467.5	3,454	14,145	10,691	4

ตารางที่ 30 ผลวิเคราะห์สมบัติดินก่อนและหลังการปลูกถั่วลิสงในโครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดอำนาจเจริญ ปี 2563

เกษตรกร	pH		OM (%)		Avai.P (mg/kg)		Exch.K (mg/kg)	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
เฉลี๋ย	5.27	5.70	0.61	0.60	8.83	20.09	35.99	59.51

ตารางที่ 31 ผลวิเคราะห์สมบัติดินก่อนและหลังการปลูกถั่วเขียวในโครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดอำนาจเจริญ ปี 2563

เกษตรกร	pH		OM (%)		Avai.P (mg/kg)		Exch.K (mg/kg)	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
เฉลี๋ย	5.27	5.59	0.61	0.47	8.83	21.03	35.99	38.97

ตารางที่ 32 ผลวิเคราะห์สมบัติดินก่อนและหลังการปลูกถั่วลิสงในโครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดอำนาจเจริญ ปี 2564

เกษตรกร	pH		OM (%)		Avai.P (mg/kg)		Exch.K (mg/kg)	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
เฉลี๋ย	5.63	5.93	0.47	0.60	20.33	19.77	42.58	53.06

ตารางที่ 33 ผลวิเคราะห์สมบัติดินก่อนและหลังการปลูกถั่วเขียวในโครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดอำนาจเจริญ ปี 2564

เกษตรกร	pH		OM (%)		Avai.P (mg/kg)		Exch.K (mg/kg)	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
เฉลี๋ย	5.63	5.49	0.47	0.71	20.33	22.34	42.575	46.02

ตารางที่ 34 แสดงร้อยละการยอมรับเทคโนโลยีเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดอำนาจเจริญ ปี 2563 – 2564

เทคโนโลยี	มาก	ปานกลาง	น้อย
ข้าว – ถั่วลิสง	90	10	-
ข้าว – ถั่วเขียว	70	30	-

ภาพที่ 9 แสดง QR code ข้อมูลเกษตรกรต้นแบบโครงการ พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดอำนาจเจริญ

ภาพที่ 10 แสดง QR code ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายผู้ผ่านการรับรองการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP โครงการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดอำนาจเจริญ

การทดลองที่ 6 พัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ. ร้อยเอ็ด

ดำเนินงานโครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดร้อยเอ็ด ดำเนินการทดลองในปี 2563-2564 ในพื้นที่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ดจำนวน 10 ราย ประกอบด้วยมี 2 กรรมวิธีคือ กรรมวิธีที่ 1 ปลูกข้าว – ถั่วลิสง กรรมวิธีที่ 2 ปลูกข้าว – ข้าวโพด โดยผลการดำเนินงานในปี 2563 พบว่าการปลูกข้าวโพดข้าวเหนียวให้ผลผลิตเฉลี่ย 2,024.14 กิโลกรัมต่อไร่ สูงกว่าการปลูกถั่วลิสงที่ให้ผลผลิตฝักแห้งเฉลี่ย 299 กิโลกรัมต่อไร่ และให้ผลตอบแทนต่อการลงทุนที่คุ้มค่ากว่าการผลิตถั่วลิสง โดยการผลิตข้าวโพดให้ผลตอบแทนต่อการลงทุนหรือ BCR ระหว่าง 3.41-9.26 ส่วนการผลิตถั่วลิสงมีค่า BCR 2.01-4.29 (ตารางที่ 35) และการทดสอบในปี 2564 พบว่าการปลูกข้าวโพดข้าวเหนียวยังคงให้ผลผลิตเฉลี่ยสูงกว่าและให้ผลตอบแทนต่อการลงทุนสูงกว่าการปลูกถั่วลิสง โดยข้าวโพดข้าวเหนียวให้ผลผลิต 2,286 กิโลกรัมต่อไร่ มีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 3,788 บาทต่อไร่ ให้ผลตอบแทนต่อการลงทุนหรือ BCR 4.22-8.04 ในขณะที่ ถั่วลิสงให้ผลผลิตฝักแห้งเฉลี่ย 257 กิโลกรัมต่อไร่ มีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 3,940 บาทต่อไร่ ให้ผลตอบแทนต่อการลงทุน 1.72-3.63 (ตารางที่ 36)

จากการทดลองในปี 2563 พบว่าดินหลังปลูกข้าวโพดมีปริมาณธาตุอาหารเพิ่มขึ้นโดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 0.691 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 36.091 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 73.51 (mg/Kg) ในขณะที่ดินหลังปลูกถั่วลิสงมีปริมาณธาตุอาหารเพิ่มขึ้นโดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 0.592 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 29.289 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 61.395 (mg/Kg) (ตารางที่ 37)

ในปี 2564 พบว่าดินหลังปลูกข้าวโพดมีปริมาณธาตุอาหารเพิ่มขึ้นโดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 0.869 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 34.159 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 75.855 (mg/Kg) ในขณะที่ดินหลังปลูกถั่วลิสงมีปริมาณธาตุอาหารเพิ่มขึ้นโดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 0.886 % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 64.274 (mg/Kg) และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเป็น 83.867 (mg/Kg) (ตารางที่ 38)

เมื่อประเมินความพึงพอใจของเกษตรกรพบว่าร้อยละ 90 พึงพอใจในการปลูกข้าวโพดข้าวเหนียวมากกว่า ถั่วลิสงเพราะให้ผลตอบแทนสูง มีการดูแลรักษาทำได้ง่าย ในขณะที่ถั่วลิสงให้ผลตอบแทนต่ำกว่า อายุเก็บเกี่ยวยาวนานกว่า ใช้แรงงานในการผลิตโดยเฉพาะการเก็บเกี่ยวมากกว่าข้าวโพด (ตารางที่ 39)

ได้เสวนาเกษตรกรและคัดเลือกนายเสน่ห์ ผางจันดา เป็นเกษตรกรต้นแบบเนื่องจากเป็นเกษตรกรผู้นำที่มีหัวก้าวหน้า มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และยอมรับเทคโนโลยีที่นำไปทดสอบ สามารถพัฒนาประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในพื้นที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสม เกษตรกรได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร จำนวน 10 ราย ตลอดจนจัดทำฐานข้อมูล QR code ข้อมูลการผลิตพืชของเกษตรกรที่ร่วมทดสอบติดผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรปลอดภัย

GAP ทฤษฎีใหม่ให้แก่ผลผลิตของเกษตรกร เพื่อเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวขั้นตอนการผลิตและความปลอดภัยของแหล่งผลิต ให้ผู้บริโภคตรวจสอบย้อนกลับมายังแหล่งผลิตพืชสร้างความมั่นใจในคุณภาพและความปลอดภัยของผลผลิตพืชจากแปลงผลิตถั่วลิสงและข้าวโพดของเกษตรกรที่ร่วมทดสอบในกิจกรรมพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดร้อยเอ็ด (ภาพที่ 11 และภาพที่ 12)

สำหรับแหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เกษตรกรใช้ในการปลูกพืชนั้น มีเพียง 3 รายเท่านั้นที่มีปริมาณน้ำเพียงพอสำหรับการปลูกพืชหลังนา เกษตรกรส่วนใหญ่อีก 7 ราย มีปริมาณน้ำในสระน้ำไม่เพียงพอสำหรับการปลูกพืชหลังนา จึงมีความจำเป็นต้องใช้น้ำจากแหล่งน้ำสำรองอื่นช่วยเสริมในการปลูกพืชหลังนา เช่น ใช้น้ำจากน้ำบาดาลน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ (ตารางที่ 44)

ตารางที่ 35 แสดงค่าเฉลี่ยต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร และค่า Benefit Cost Ratio ของเกษตรกรผู้ร่วมงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดร้อยเอ็ด 2563

ชื่อ-สกุล	ระบบการปลูกพืช	พืช	ผลการทดลอง				
			ผลผลิต	ต้นทุน	รายได้	กำไร	BCR
			(กก./ไร่)	(บาท)	(บาท)	(บาท)	
เฉลี่ย	ข้าว	ข้าว	409.1	3,106	4,909	1,804	2
	ข้าว - ถั่วเขียว	ข้าว	409.1	3,106	4,909	1,804	2
		ถั่วลิสง	299.2	4,055	11,968	8,213	3
	ข้าว - ถั่วลิสง	ข้าว	409.1	3,106	4,909	1,804	2
		ข้าวโพด	2,024	3,538	20,242	16,695	6

ตารางที่ 36. แสดงค่าเฉลี่ยต้นทุน ผลผลิต รายได้ กำไร และค่า Benefit Cost Ratio ของเกษตรกรผู้ร่วมงานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดร้อยเอ็ด ปี 2564

ชื่อ-สกุล	ระบบการปลูกพืช	พืช	ผลการทดลอง				
			ผลผลิต (กก./ไร่)	ต้นทุน (บาท)	รายได้ (บาท)	กำไร (บาท)	BCR
เฉลี่ย	ข้าว	ข้าว	407.4	2,866	3,649	800.6	1.279
	ข้าว - ถั่วเขียว	ข้าว	407.4	2,796	3,612	833.5	1.298
		ถั่วลิสง	257.4	3,920	10,296	6,377	3
	ข้าว - ถั่วลิสง	ข้าว	407.4	2,796	3,612	833.5	1.298
		ข้าวโพด	2,286	3,788	22,863	19,075	6

ตารางที่ 37 สมบัติทางเคมีของดินก่อนและหลังการปลูกพืชหลังนาแปลงทดสอบพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.ร้อยเอ็ดปี 2563

	pH	LR (kg/rai)	OM (%)	Avai.P (mg/kg)	Eech.K(mg/kg)	
ค่าเฉลี่ย	ก่อนปลูกพืชหลังนา	5.299	226	0.428	30.784	49.77
	หลังปลูกถั่วลิสง	5.309	328.5	0.592	29.289	61.395
	หลังปลูกข้าวโพด	5.203	367.2	0.691	36.091	73.51

ตารางที่ 38 สมบัติทางเคมีของดินก่อนและหลังการปลูกพืชหลังนาแปลงทดสอบพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.ร้อยเอ็ด ปี 2564

	pH	LR (kg/rai)	OM (%)	Avai.P (mg/kg)	Eech.K(mg/kg)	
ค่าเฉลี่ย	ก่อนปลูกพืชหลังนา	5.023	189.5	0.705	30.412	46.015
	หลังปลูกถั่วลิสง	5.064	249.5	0.886	64.274	83.867
	หลังปลูกข้าวโพด	5.106	279	0.869	34.159	75.855

ตารางที่ 39 แสดงร้อยละการยอมรับเทคโนโลยีของผู้ร่วมงานพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยี การผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดร้อยเอ็ด ปี 2563 - 2564

เทคโนโลยี	การยอมรับเทคโนโลยี			หมายเหตุ
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
1.ระบบข้าว – ถั่วลันเตา	10	90	-	-
2.ระบบข้าว – ข้าวโพด	90	10	-	-

ภาพที่ 11 แสดง QR code ข้อมูลเกษตรกรต้นแบบโครงการ พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดร้อยเอ็ด

ภาพที่ 12 แสดง QR code ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายผู้ผ่านการรับรองการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP โครงการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำ ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดร้อยเอ็ด

ตารางที่ 40 แสดงขนาดสระน้ำ ความต้องการน้ำของพืช ความต้องการน้ำจากแหล่งสำรอง โครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นา โดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.อุบลราชธานี

เกษตรกร	ขนาดสระน้ำ	ความต้องการน้ำของพืช			ความต้องการน้ำจากแหล่งสำรอง			
		ความจุ (ลิตร)	รวม (ลิตร)	50 % ความจุรวม (ลิตร)	ถั่วลิสง (ไร่)	ข้าวโพด (ไร่)	รวม (ลิตร)	
1.นายสงวน จบศรี	1) 10x30x3	900,000	9,212,000	4,606,000	627,000	455,000	1,082,000	เพียงพอ
	2) 22x44x1.5	1,452,000						
	3) 22x60x3	3,960,000						
	4) 10x30x3	900,000						
	5) 10x40x5	2,000,000						
2.นายเทียม สิทธิษา	1) 20x15x3	900,000	1,900,000	950,000	627,000	455,000	1,082,000	132,000
	2) 20x20x2.5	1,000,000						(ชลประทาน)
3.นายดำรง ทองอ้อม	1) 5x10x3	150,000	150,000	75,000	627,000	455,000	1,082,000	1,007,000
								(ชลประทาน)
4.นายสุริยงค์ อินทะมาตร	1) 20x10x3	600,000	600,000	300,000	627,000	455,000	1,082,000	782,000
								(ชลประทาน)
5.นายทวีไชย สุวรรณา	1) 40x30x3	3,600,000	4,800,000	2,400,000	627,000	455,000	1,082,000	เพียงพอ
	2) 20x30x2	1,200,000						
6.นายพินิจ สิทธิษา	1) 10x20x2.5	500,000	500,000	250,000	627,000	455,000	1,082,000	832,000
								(บาดาล)
7.นาย ไพฑูลย์	1) 20x20x3	1,200,000	1,200,000	600,000	627,000	455,000	1,082,000	482,000
								(บาดาล)
8.นายทวี วงศ์สมบัติ	1) 25x30x3	2,250,000	2,250,000	1,125,000	627,000	455,000	1,082,000	เพียงพอ
								(บาดาล)
9.นาย อะลอน	1) 10x10x2	200,000	400,000	200,000	627,000	455,000	1,082,000	882,000
	2) 10x10x2	200,000						(บาดาล)

10.นางสาว นิตยาภรณ์ เนตรสง่า	1) 20x20x5	2,000,000	2,000,000	1,000,000	627,000	455,000	1,082,000	82,000	(บาดาล)

ตารางที่ 41 แสดงขนาดสระน้ำ ความต้องการน้ำของพืช ความต้องการน้ำจากแหล่งสำรอง โครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นา โดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.มหาสารคาม

เกษตรกร (ชื่อ นามสกุล)	ขนาดสระน้ำ (กว้างxยาวxลึก)	ความต้องการน้ำของพืช(ลิตร)			ความต้องการน้ำจากแหล่งสำรอง (ลิตร)			
		ความจุ (ลิตร)	รวม (ลิตร)	50 % ความจุรวม (ลิตร)	ถั่ว (ไร่)	ลิสง (ไร่)	ข้าวโพด (ไร่)	รวม (ลิตร)
1.นางทองใบ เหมาะสมาน	1) 315x4x3 2) 17x30x3	3,780,000 1,530,000	5,310,000	2655000	627,000	595,000	1,222,000	เพียงพอ
2.นายวิฑูญ จินดาโรจน์	1) 35x560x3.5	68,600,000	68,600,000	34,300,000	627,000	595,000	1,222,000	33,078,000 (ลำห้วย)
3.นายสุริยา วุฒิ เทกอง	1) 24x48x3	3,456,000	3,456,000	1,728,000	627,000	595,000	1,222,000	เพียงพอ
4.นางสมบัติ บรรณฤทธิ์	1) 36x45x2.5	4,050,000	4,050,000	2,025,000	627,000	595,000	1,222,000	เพียงพอ
5.นางพร จำปาไทร	1) 35x560x3.5	68,600,000	68,600,000	34,300,000	627,000	595,000	1,222,000	33,078,000 (ลำห้วย)
6.นางระพี พรรณดวง ประทีป	1) 16x20x2.5 2) 16x20x2.5 3) 16x20x2.5 4) 16x20x2.5	800,000 800,000 800,000 800,000	3,200,000	1,600,000	627,000	595,000	1,222,000	เพียงพอ
7.นายผยอง พานสี	1) 35x560x3.5	68,600,000	68,600,000	34,300,000	627,000	595,000	1,222,000	33,078,000 (ลำห้วย)
8.นางหนูไกร โสตา	1) 17x100x3 2) 17x30x3 3) 17x30x3	5,100,000 1,530,000 1,530,000	8,160,000	4,080,000	627,000	595,000	1,222,000	เพียงพอ
9.นาง งาม	1) 60x80x4	19,200,000	19,776,000	9,888,000	627,000	595,000	1,222,000	เพียงพอ

ฉวีวรรณ	2) 8 x12x3	288,000						
บุญโพธิ์	3) 8 x12x3	288,000						
10.นายประเวช พิมพะลา	1) 25x45x3	3,375,000	3,375,000	1,687,500	627,000	595,000	1,222,000	เพียงพอ

ตารางที่ 42 แสดงขนาดสระน้ำ ความต้องการน้ำของพืช ความต้องการน้ำจากแหล่งสำรอง โครงการวิจัยพัฒนาขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จ.สุรินทร์

เกษตรกร	ขนาดสระน้ำ	ความต้องการน้ำของพืช(ลิตร)						ความต้องการน้ำจากแหล่งสำรอง (ลิตร)
		ความจุ (ลิตร)	รวม (ลิตร)	50 %ความจุรวม(ลิตร)	ถั่วลิสง (ไร่)	มันเทศ (ไร่)	รวม (ลิตร)	
นางยวง แก้วผะกา	1) 10x20x4	800,000	800,000	400,000	627,000	750,000	1,377,000	(977,000) (ขาด)
นายสมาน จงพูนศรี	1) 10x30x3	900,000	900,000	450,000	627,000	750,000	1,377,000	(927,000) (ไม่มีแหล่งน้ำสำรอง)
นางจิติยา จำเริญดี	1) 10x40x2.5	500,000	1,000,000	500,000	627,000	750,000	1,377,000	(877,000) (ขาด)
นางสาวนิตา ทาทอง	1) 10x20x1.5 2) 10x10x1.5	300,000 150,000	450,000	225,000	627,000	750,000	1,377,000	(1,152,000) (ขาด)
นายยสัมฤทธิ์ สร้อยสีหา	1) 10x10x2	400,000	400,000	200,000	627,000	750,000	1,377,000	(1,177,000) (ล้าห่วย)
นางสมพร ยาวะระ	1) 10x20x3	600,000	600,000	300,000	627,000	750,000	1,377,000	(1,077,000) (ไม่มีแหล่งน้ำสำรอง)
นางสาวณัฐฐิ	1) 10x20x3	600,000	600,000	600,000	627,000	750,000	1,377,000	(777,000)

พี ซี สู ข 2) 10x20x3	600,000	600,000					0	(ลำห้วย)
ประเสริฐ								
นางเอ็ด โสตา 1) 10x15x3	450,000	450,000	225,000	627,000	750,000	1,377,000	0	(ไม่มีแหล่งน้ำ สำรอง)
นางจาร์ส อินแป้น 1) 10x10x3	300,000	300,000	150,000	627,000	750,000	1,227,000	0	(บาดาล)
นางกัลยาณี จูประมัตต์ 1) 10x20x3	300,000	300,000	150,000	627,000	750,000	1,227,000	0	(บาดาล)

ตารางที่ 43 แสดงขนาดสระน้ำ ความต้องการน้ำของพืช ความต้องการน้ำจากแหล่งสำรอง โครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นา โดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.อำนาจเจริญ

เกษตรกร	ขนาดสระน้ำ (กว้างxยาวxลึก)	ความจุรวมน้ำ			ความต้องการน้ำของพืช		ความต้องการน้ำ จากแหล่ง สำรอง (ลิตร)
		ความจุ (ลิตร)	รวม (ลิตร)	50% ความจุรวม (ลิตร)	ถ้า ลิสง รวม (ลิตร)		
1.นายประยูร บุญมาลี	18x32x3	1,728,000	1,728,000	864,000	627,000	627,000	เพียงพอ
2.นายอุดร โคตรหา	15x35x3	1,575,000	1,575,000	787,500	627,000	627,000	เพียงพอ
3.นางสมปอง เหล่าบัว	20x30x4	2,400,000	2,400,000	1,200,000	627,000	627,000	เพียงพอ
4.นางปราณี เรืองธรรม	20x40x3	2,400,000	2,400,000	1,200,000	627,000	627,000	เพียงพอ
5.นายสะอาด ยืนยั้ง	15x36x3	1,620,000	1,620,000	810,000	627,000	627,000	เพียงพอ
6.นางวิภา โทบุตรดี	17x32x3	1,632,000	1,632,000	816,000	627,000	627,000	เพียงพอ
7.นายวรวิทย์ สุดาชม	17x36x3	1,836,000	1,836,000	918,000	627,000	627,000	เพียงพอ
8.นางวิสุทธิ คุณสวัสดิ์	19x36x3	2,052,000	2,052,000	1,026,000	627,000	627,000	เพียงพอ
9.นายสุวิทย์ เทพขมพู	6x8x3	144,000	144,000	72,000	627,000	627,000	626,928 (บาดาล)
10.นางเทพี ไชยภักดี	20x30x3	1,800,000	1,800,000	900,000	627,000	627,000	เพียงพอ

ตารางที่ 44. แสดงขนาดสระน้ำ ความต้องการน้ำของพืช ความต้องการน้ำจากแหล่งสำรองแปลงทดสอบพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.ร้อยเอ็ด

รายชื่อเกษตรกร	ขนาดสระน้ำ		ความต้องการน้ำของพืช (ลิตร)					ความต้องการน้ำจากแหล่งสำรอง (ลิตร)
	กว้างxยาวxลึก	ความจุ(ลิตร)	ความจุรวม (ลิตร)	50%ความจุรวม (ลิตร)	ถั่วลิสง (1ไร่)	ข้าวโพด (1ไร่)	รวม	
นายเสน่ห์ ผางจันดา	1) 17x50x5	4,250,000	4,250,000	2,125,000	627,000	595,000	1,222,000	เพียงพอ
นายประชา ทิพขรา	1) 20x30x3	1,800,000	1,800,000	900,000	627,000	595,000	1,222,000	322,000 (บาดาล)
นางกาญจนา สุพรรณ	1) 20x30x2.1	1,260,000	1,260,000	630,000	627,000	595,000	1,222,000	592,000 (แม่น้ำ)
นายวิสัย ดาเมือง	1) 20x30x2.1	1,260,000	1,260,000	630,000	627,000	595,000	1,222,000	592,000 (ชลประทาน)
นางพิรารวรรณ เจริญ	1) 20x30x2.1	1,260,000	2,520,000	1,260,000	627,000	595,000	1,222,000	เพียงพอ
	2) 20x30x2.1	1,260,000						
นางถนอม ไชยนาม	1) 7x15x3	315,000	1,575,000	787,500	627,000	595,000	1,222,000	434,500 (ลำห้วย)
	2) 20x30x2.1	1,260,000						
นายสมเด็จ เหลาคม	1) 20x18x3.5	1,260,000	1,260,000	630,000	627,000	595,000	1,222,000	592,000 (บาดาล)
นายเสถียร ประชาเยี่ยม	1) 40x80x3	9,600,000	9,600,000	4,800,000	627,000	595,000	1,222,000	เพียงพอ
นางแพรวดี นาสึงทอง	1) 15x20x3	900,000	2,160,000	1,080,000	627,000	595,000	1,222,000	142,000 (ลำห้วย)
	2) 20x30x2.1	1,260,000						
นางหนูเกณท์ พิมสุคะ	1) 20x30x2.1	1,260,000	1,260,000	630,000	627,000	595,000	1,222,000	592,000 (ลำห้วย)

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ (Conclusion and Suggestion)

จากผลการดำเนินโครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชหลังนาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่เขตปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยมากกว่า 1,200 มม./ปี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งประกอบด้วย 6 ทดลองใน 6 จังหวัดสามารถอธิบายผลได้ ดังนี้ คือ

1.ระบบการปลูกพืชที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ที่ดำเนินการมีความแตกต่างกัน สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ 1.ระบบข้าว – ถั่วลิสง มีความเหมาะสมในพื้นที่ดำเนินการ อ.สว่างวีระวงศ์จ.อุบลราชธานี อ.บรบือ และ อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์ และ อ.ลืออำนาจ จ.อำนาจเจริญ 2.ระบบข้าว – ข้าวโพดฝักสด มีความเหมาะสมในพื้นที่ดำเนินการ อ.ค้อวัง จ.ยโสธร และ อ.โพธิ์ชัย จ.ร้อยเอ็ด ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ที่ดำเนินการทดลองนั้นมีลักษณะทางกายภาพ ชีวภาพ สังคม และเศรษฐกิจที่แตกต่างกันจึงทำให้เกษตรกรตัดสินใจยอมรับระบบการปลูกพืชที่เข้ากับสภาพเงื่อนไขทางกายภาพ ชีวภาพ สังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่ของเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพพื้นที่ที่มีข้อจำกัดเรื่องแหล่งน้ำ ในการปลูกพืชหลังนาจึงจำเป็นที่จะต้องเลือกพืชให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เช่น พืชไร่ที่ทนแล้ง ต้องการน้ำน้อยซึ่งถั่วลิสงนับเป็นพืชทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสมในหลายพื้นที่ เพราะต้องการน้ำน้อยกล่าวคือ ถั่วลิสงต้องการน้ำ 627,000 ลิตรต่อไร่ในการปลูกในระบบพืชหลังนา(กรมวิชาการเกษตร,2561)

แต่อย่างไรก็ตามข้าวโพดฝักสดก็เป็นพืชหลังนาทางเลือกหนึ่ง เช่นกัน เพราะเป็นพืชที่ต้องการน้ำน้อยตลอดฤดูการเพาะปลูก คือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ต้องการน้ำ 595,000 ลิตรต่อการปลูก 1 ไร่ (กรมวิชาการเกษตร,2561) แต่การปลูกข้าวโพดฝักสดนั้นมีปัญหาที่สำคัญ คือ ในปี 2563 และ 2564 นั้น ปรากฏพบการระบาดของหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุดในพื้นที่ดำเนินโครงการพัฒนาและขยายผลเทคโนโลยีการผลิตพืชในพื้นที่นาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ในหลายพื้นที่ที่ดำเนินงานจึงทำให้ผลผลิตข้าวโพดบางส่วนเสียหาย เกษตรกรบางรายผลผลิตเสียหายจนไม่สามารถเก็บผลผลิตได้ ซึ่งหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด หรือ Fall armyworm (FAW), *Spodoptera frugiperda* (J.E. Smith) เป็นแมลงศัตรูพืชที่สำคัญในข้าวโพดมีถิ่นฐานดั้งเดิมในทวีปอเมริกา ในปี พ.ศ. 2559 มีรายงานพบการระบาดครั้งแรกในทวีปแอฟริกา และในปลายปี พ.ศ. 2561 พบการระบาดของแมลงชนิดนี้ในประเทศไทย เข้าทำลายข้าวโพดทุกระยะการเจริญเติบโตหนอนขนาดเล็กกัดแทะเนื้อใบข้าวโพดเหลือเพียงผิวใบบางโปร่งแสงไว้จากนั้นหนอนเข้ากัดกินบริเวณยอด ทำลายการเจริญเติบโตของข้าวโพดหนอนกินได้จุกมากและเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วเข้าทำลายเกสรตัวผู้และฝักข้าวโพดเสียหายอย่างรุนแรง ในตอนกลางวันหนอนมักหลบซ่อนบริเวณดินโคนลำต้นและกัดกินโคนลำต้นข้าวโพดขนาดเล็กให้ตายได้ โดยหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุดมีลักษณะที่สำคัญ คือ บริเวณปลายท้องมีตุ่มขนสีน้ำตาลดำเรียงเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสเห็นได้ชัดเจน ส่วนปล้องท้องอื่น ๆ ตุ่มขนเรียงเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมู บนหัวของหนอนมีร่องสีขาวรูปตัว Y หัวกลับ (สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,2564) กรมวิชาการเกษตรพบการระบาดของหนอนกระทู้ fall armyworm หลายระยะการเจริญเติบโตในแปลงเดียวกัน และเริ่มพบตัวเต็มวัยที่เพิ่งออกจากดักแด้ โดยหนอนกระทู้ fall armyworm จะเข้าทำลายข้าวโพดตั้งแต่วัยเพิ่งงอก

ไปจนถึงข้าวโพดออกฝัก และถ้าเข้าทำลายข้าวโพดอายุ 1-15 วัน จะทำให้ต้นข้าวโพดตายทั้งแปลง หากไม่สามารถป้องกันกำจัดได้ทันท่วงทีเมื่อข้าวโพดอายุ 30 วันขึ้นไปหนอนที่เริ่มโตจะเข้าไปหลบอาศัยอยู่ในส่วนยอด หลังจากนั้นหนอนจะย้ายเข้าไปอาศัยในดอกตัวผู้และฝักทำให้ยากต่อการป้องกันกำจัด หากพบระบาดรุนแรงจะทำให้ผลผลิตเสียหาย 73 เปอร์เซ็นต์ (กรมวิชาการเกษตร,2561)

นั่นคือหากเปรียบเทียบระหว่างระบบ ข้าว – ถั่วลิสง กับ ข้าว – ข้าวโพด ในพื้นที่ที่ดำเนินการทดลองแล้วจะพบว่ากลุ่มเกษตรกรที่เลือกระบบ ข้าว – ถั่วลิสง (อ.สว่างวีระวงศ์, อุบลราชธานี อ.บรบือ และ อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม) นั้นเนื่องเพราะระบบ ข้าว – ถั่วลิสง เหมาะสมกับสภาพทางกายภาพของพื้นที่นั้นๆ มีตลาดและมีปัญหาแมลงรบกวนน้อยกว่าระบบ ข้าว – ข้าวโพด ซึ่งมีปัญหาสำคัญคือการระบาดของหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุดหรือ Fall armyworm (FAW), *Spodoptera frugiperda* (J.E. Smith) ถึงแม้การปลูกข้าวโพดฝักสดหลังนาจะเหมาะสมในสภาพพื้นที่และมีตลาดก็ตาม หากเกษตรกรไม่สามารถแก้ปัญหาการระบาดของหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกษตรกรก็จะตัดสินใจเลือกปลูกถั่วลิสงหลังนา

แต่อย่างไรก็ตามสำหรับพื้นที่ดำเนินงานซึ่งมีเกษตรกรที่ตัดสินใจเลือกระบบ ข้าว – ข้าวโพด (อ.ค้อวัง จ.ยโสธร และ อ.โพธิ์ชัย จ.ร้อยเอ็ด) นั้น เพราะเกษตรกรพื้นที่เหมาะสมต่อการปลูกข้าวโพดฝักสด มีตลาด และเกษตรกรสามารถแก้ปัญหาการระบาดของหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการป้องกันกำจัดหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด สามารถทำได้โดยการใช้สารฟลูเบนไดอะไมด์ (flubendiamide) 20% WG อัตรา 6 กรัมต่อน้ำ 20 ลิตร หรือสารคลอแรนทรานิลิโพรล (chlorantraniliprole) 5.17% SC อัตรา 20 มิลลิลิตรต่อน้ำ 20 ลิตร หรือสารลอร์ฟิโนเพอร์ (chlorfenapyr) 10% SC อัตรา 30 มิลลิลิตรต่อน้ำ 20 ลิตร หรือสารอินดอกซาคาร์บ (indoxacarb) 15% SC อัตรา 30 มิลลิลิตรต่อน้ำ 20 ลิตร ควรพ่นสารฆ่าแมลงทุก 7 วัน เว้นระยะห่างของการพ่น สารตามการระบาดของแมลง และต้องสลับกลุ่มสารทุก 30 วัน (1วงรอบชีวิต) เพื่อลดความต้านทานสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชของหนอนกระทู้ fall armyworm การฉีดพ่นสารควรทำในตอนเย็นจะให้ผลดีที่สุด เนื่องจากหนอนจะออกจากที่หลบซ่อน (กรมวิชาการเกษตร,2564)

ในขณะที่พื้นที่ที่ดำเนินการทดลองเปรียบเทียบระหว่างระบบ ข้าว – ถั่วลิสง กับ ข้าว – ถั่วเขียว (อ.ลืออำนาจ จ.อำนาจเจริญ) นั้น เกษตรกรมีความพึงพอใจในทั้ง 2 ระบบใกล้เคียงกันเนื่องจากพืชหลังนาทั้ง 2 ชนิดนั้น ง่ายต่อการปฏิบัติดูแลรักษา สำหรับดำเนินการทดลองเปรียบเทียบระหว่างระบบ ข้าว – ถั่วลิสง กับ ข้าว – มันเทศ (อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์) เกษตรกรมีความพึงพอใจในระบบ ข้าว – ถั่วลิสง มากกว่าระบบ ข้าว – มันเทศ ทั้งนี้เพราะในห้วงเวลาที่ปลูกพืชหลังนาพบว่ามันเทศมีราคาตกต่ำ

2.จากการทดลองพบว่าจากการวิเคราะห์ดินหลังปลูกพืชหลังนาส่วนใหญ่มีปริมาณธาตุอาหารเพิ่มขึ้นโดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มขึ้น ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ในดินเพิ่มขึ้น และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินเพิ่มขึ้นซึ่งอาจเป็นผลจากการตกค้างของปุ๋ยเคมีที่ให้แก่พืชหลังนานั้นเอง อย่างไรก็ตามการมีปริมาณปุ๋ยเคมีตกค้างในดินอาจไม่สามารถช่วยเพิ่มผลผลิตให้แก่พืชที่ปลูก

ตามได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากปริมาณปุ๋ยเคมีที่เพิ่มขึ้นไม่ใช่ปัจจัยเพียงอย่างเดียวที่จะส่งผลต่อการเพิ่มอง
 ผลผลิตพืช ขณะที่การใช้ปุ๋ยเคมีเพิ่มธาตุอาหารให้กับดินอย่างเพียงพอ นั้น ปัจจัยตัวอื่นๆ ที่เป็น
 องค์ประกอบของดินดี หรือที่เรียกว่า ผลิตภาพของดิน (Soil Productivity) นั้นยังมีปัจจัยตัวอื่นๆ อีก
 หลายปัจจัยที่สำคัญคือ สภาพทางกายภาพของดิน และสภาพทางเคมีของดินได้เสื่อมโทรมลงไปในระดับ
 ที่รุนแรง มากกว่าการขาดแคลนธาตุอาหาร กตัวอย่างเช่น สภาพทางกายภาพของดินซึ่งได้แก่ ความโปร่ง
 ร่วนซุย การระบายถ่ายเทอากาศและน้ำในดิน ได้เสื่อมสภาพไปกลายเป็นดินที่แข็งแน่นทึบ การระบาย
 ถ่ายเทอากาศและน้ำเลวลง ซึ่งเป็นผลต่อการเจริญเติบโตของราก การดูดกินน้ำ และธาตุอาหารจากดิน
 ถึงแม้จะมีอยู่ในดินเป็นจำนวนมาก รากก็ดูดกินได้ไม่เต็มที่ ทำให้เกิดการสูญเสียธาตุอาหารของปุ๋ยที่ใส่ให้
 โดยเปล่าประโยชน์ หรือในบางกรณีสภาพทางเคมีของดินก็เสื่อมลงด้วย เช่น ดินเป็นกรดมากเกินไป จนเป็น
 อุปสรรคต่อการดูดกินธาตุอาหาร และน้ำของราก เพราะมีธาตุบางธาตุในดินเกิดเป็นสารพิษขึ้นกับราก
 พืช เป็นต้น ปัจจัยทางกายภาพของดิน เช่น ดินแข็งและแน่นขึ้นมาก ปัจจัยทางเคมี ดินเป็นกรดรุนแรง
 ขึ้น ทั้งหลาย ทั้งปวงนี้จะเกิดขึ้นเป็นข้อจำกัด ในอันดับต่อมา ซึ่งจะต้องแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมก่อน
 หรือพร้อมๆ กับการใช้ปุ๋ยเคมี จึงจะทำให้การตอบสนองต่อการใช้ปุ๋ยเคมีที่มีประสิทธิภาพ (สรสิทธิ์
 ,2564)

3.การใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่าเกษตรกร 32 รายที่มีปริมาณน้ำในสระ
 พอเพียงที่จะให้พืชทั้ง 2 ชนิด ตลอดฤดูปลูก เกษตรกร 28 ราย มีน้ำในสระไม่เพียงพอต่อการปลูกพืช 2
 ชนิดพร้อมกัน แต่เกษตรกรได้ใช้แหล่งน้ำสำรองจากแหล่งอื่นช่วยเสริมในการให้น้ำพืช ได้แก่ น้ำบาดาล
 สระกักเก็บน้ำและน้ำชลประทาน ซึ่งมูลนิธิชัยพัฒนา,(2564) รายงานว่า ในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ควร
 ต้องมีน้ำเพื่อการเพาะปลูกสำรองไว้ใช้ในฤดูแล้ง หรือระยะฝนทิ้งช่วงได้อย่างพอเพียง ดังนั้น จึง
 จำเป็นต้องกันที่ดินส่วนหนึ่งไว้ขุดสระน้ำ โดยมีหลักว่าต้องมีน้ำเพียงพอที่จะทำการเพาะปลูกได้ตลอดปี
 ทั้งนี้ได้พระราชทานพระราชดำริเป็นแนวทางว่า ต้องมีน้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตร ต่อการเพาะปลูก 1 ไร่
 โดยประมาณ สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพิเศษฯ,(2564) รายงานว่า หากมีพื้นที่ 15 ไร่ จึงมี
 สูตรคร่าว ๆ ว่า แต่ละแปลงประกอบด้วย นา 5 ไร่ พืชไร่พืชสวน 5 ไร่ สระน้ำ 3 ไร่ ลีกร 4 เมตร จุ
 ประมาณ 19,000 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งเป็น ปริมาณน้ำที่เพียงพอที่จะสำรองไว้ใช้ยามฤดูแล้ง ที่อยู่อาศัย
 และอื่น ๆ 2 ไร่ รวมทั้งหมด 15 ไร่

ดังนั้นในการปลูกพืชหลังนาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จึงควรที่จะประเมิน
 ปริมาณน้ำที่มีในสระว่าเพียงพอต่อความต้องการของพืชที่จะปลูกหรือไม่ หากไม่เพียงพอควรมีแหล่งน้ำ
 สำรอง เช่น น้ำบาดาล แหล่งน้ำธรรมชาติ หรือแหล่งอื่นๆ เป็นต้น หรืออาจลดพื้นที่ปลูกพืชหลังนาลง
 เพื่อให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำต้นทุนที่มีในสระ

ข้อเสนอแนะต่อผู้เกี่ยวข้องสำหรับการดำเนินงานในระยะต่อไป

1. ควรมีการศึกษา วิจัยและพัฒนา รูปแบบการให้น้ำแบบประหยัดในการปลูกพืชหลังนาโดยใช้แหล่งน้ำในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อประสิทธิภาพการให้น้ำแก่พืช สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร และอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

2. ควรมีการศึกษา วิจัยและพัฒนา รูปแบบการเชื่อมโยงผลผลิตเกษตรผ่านระบบ ดิจิตอล

บรรณานุกรม

กรมวิชาการเกษตร.(2538).ทางเลือกสู่เกษตรกรรมยั่งยืน.เอกสารเพื่อสนับสนุนการปรับโครงสร้าง

และระบบการผลิตทางการเกษตร.กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 97

กรมวิชาการเกษตร.(2561). <http://www.doa.go.th/share/showthread.php?tid=1169>. 1 มิถุนายน 2561.

กรมวิชาการเกษตร.(2561).ความต้องการน้ำของข้าวโพด.

<http://www.doa.go.th/share/showthread.php?tid=1160>. 1 มิถุนายน 2561.

กรมวิชาการเกษตร.(2561).หนอนกระทู้ไผ่แปลงข้าวโพด แนะนำปราบตามหลักวิชาการเอาอยู่.

<https://www.doa.go.th/leka/?p=2882>. 2 พฤศจิกายน 2564.

กรมวิชาการเกษตร.(2564).หนอนกระทู้ fall armyworm. <https://www.doa.go.th/plprotect/wp-content/uploads/News/2561-12-18/fall-armyworm.pdf>. 2 พฤศจิกายน 2564.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.(2560). <https://www.moac.go.th/main.php?filename=newtheory>. 21กรกฎาคม 2560..

กระทรวงพาณิชย์.(2561).มกอช.รุกขับเคื้อนสินค้าเกษตรคุณภาพมาตรฐานสู่ตลาดโลก.

<http://www.organic.moc.go.th/th/news>. 21กรกฎาคม2560.

เกษตรก้าวไกล.สินค้าเกษตรปลอดภัย. (2561).

<https://www.kasetkaoklai.com/home/2017/03>.21กรกฎาคม2560..

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.2557.

http://www.nesdb.go.th/portals/0/news/plan/p5/M3_2.doc . 5 กรกฎาคม 2557

ดำรง เชื้อกิตติศักดิ์ อรอนงค์ วรณวงษ์ สมพงษ์ ชมพูนุทรัตน์ บุญชู สายธนู สุพจน์ สัตยากุล

นิพนธ์ ภาชนะวรรณ อนุชา เหล่าเคน จักรพรรดิ วันสีแสง สุทธิดา บูชารัมย์ จิระ อะสุรินทร์

นิรมล คำพะธิก.(2552).การพัฒนาระบบการผลิตและเทคโนโลยีการเพิ่มผลผลิตถั่วลิสง.

รายงานผลงานวิจัยและพัฒนาด้านพืชและเทคโนโลยีการเกษตร.กรมวิชาการเกษตร.หน้า 291.

นิจกานต์ หนูไธ และ เกิดศิริ เจริญวิศาล.(2555).การตลาดอย่างยั่งยืน:กระบวนการทัศน์ใหม่มุ่งสู่ความยั่งยืน.

วารสารสหวิทยาการวิจัย:ฉบับบัณฑิตศึกษา.ปีที่ 1 ฉบับที่ 2.หน้า 36 – 43.

นิชัย ไทพาณิชย์.(2543).ประสบการณ์ในการพัฒนาระบบการปลูกพืชและระบบเกษตรแบบผสมผสาน

โดยใช้แนวทางการวิจัยและพัฒนาระบบการทำฟาร์ม.ระบบเกษตรเพื่อการจัดการทรัพยากรและ

พัฒนาองค์กรชุมชนอย่างยั่งยืนรายงานการสัมมนาเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ

15-17 พ.ย. 2543หน้า 151-166.

มูลนิธิชัยพัฒนา.(2564).ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น.<https://www.chaipat.or.th/2010-06-03-03-39-51.html>.

30 พฤศจิกายน 2564.

นิรันดร์ ทองพันธุ์.(2544).ทางเลือกเทคโนโลยีการผลิตพืช และระบบเกษตรกรรมภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง.สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 4 กรมวิชาการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.127 น.

นิพนธ์ ภาพชะววรรณ อุนษา เหล่าเคน มะลิวรรณ ทบศักดิ์ปัญญาพล คำมา จักรพรรดิ วุ่นสีแสง.(2552).

การทดสอบวิธีการปรับปรุงบำรุงดินในแปลงปลูกถั่วลิสงแบบเกษตรกรรมมีส่วนร่วมจังหวัด มหาสารคาม.
รายงานผลงานวิจัยและพัฒนาด้านพืชและเทคโนโลยีการเกษตร.กรมวิชาการเกษตร. หน้า 295.

บรรเทา จันทร์พุ่ม.(2548).เกษตรยั่งยืน:ความหมาย รูปแบบ และการพัฒนา.,สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร
เขตที่ 8 กรมวิชาการเกษตร.,กรุงเทพฯ.,88 น.

ประทีป วีระพัฒน์นิรันดร์.(2536).เกษตรกรรมยั่งยืน.กรุงเทพฯ.สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์

พรชัย สุขสมสันต์.(2557).เกษตรสร้างสรรค์ต้นทุนสูบน้ำด้วยไฟฟ้า.

<http://www.naewna.com/local/69833> . 18 กรกฎาคม 2557.

สรสิทธิ์ วัชรโยธาน.2564. 'ปุ๋ยเคมี' ทำให้ดินเสีย...ดินเป็นกรด จริงหรือไม่?!เทคโนโลยีชาวบ้าน.

https://www.technologychaoban.com/agricultural-technology/article_131442

28 สิงหาคม 2564.

สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,2564.हनอนกระทุ้ข้าวโพดลายจุด.

<https://www3.rdi.ku.ac.th/?p=67801>. 2 พฤศจิกายน 2564.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(2557)

https://www.nesdb.go.th/portals/0/news/plan/p5/M3_2.doc . 2 พฤษภาคม 2557.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.(2564).

"ทฤษฎีใหม่".<http://km.rdpb.go.th/Knowledge/View/54>. 30 พฤศจิกายน 2564.

สำนักเศรษฐกิจการเกษตร.(2561)

<http://www3.oae.go.th/rdpcc/images/filesdownload/SUFFICIENCY/Project-5.pdf>.

21กรกฎาคม2560.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.(2560). https://web.ku.ac.th/king72/2542-09/res05_02.html. 21กรกฎาคม2560.

มูลนิธินวชีวัน.(2557). <http://www.nawachione.org/2012/10/29/sustainable-agriculture/> .5 มิถุนายน 2557.

วิกิพีเดีย.(2560). <https://th.wikipedia.org/wiki/ทฤษฎีใหม่>.21กรกฎาคม2560.

ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม .(2557).

<http://www.environnet.in.th/?p=5287>. 10 กรกฎาคม 2557.

ศูนย์วิจัยพืชไร่ชัยนาท.(2561).กรมวิชาการเกษตร.

<http://www.doa.go.th/fcrc/chainat/index.php/21-research/39-84-2>. 5 มิถุนายน 2561.

- สมใจ โควสุรัตน์ สมจินตนา ทুমเสน สรศักดิ์ มณีขาว.(2550).,การเปรียบเทียบพันธุ์ถั่วลิสงในไร่เกษตรกร
จังหวัดอุบลราชธานี.รายงานผลการวิจัยปี 2550.ศูนย์วิจัยพืชไร่อุบลราชธานี.สถาบันวิจัยพืชไร่.หน้า 56.
สถาบันพืชไร่.(2561). กรมวิชาการเกษตร <http://210.246.186.28/fieldcrops/vcorn/index.htm>.
1 มิถุนายน 2561.
- สมศักดิ์ เพียบพร้อม.(2557).ภาพปัจจุบันการเกษตรไทย. <http://www.biothai.net/news/861020> กรกฎาคม 2557.
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.(2560). <http://ccrc.nrct.go.th/การเปลี่ยนแปลงในประเทศไทย>.
21กรกฎาคม2560.
- สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร.(2556). <http://www.arda.or.th/addrss-detail.php?id=420>.
20 กรกฎาคม 2557.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร,2557.www.oae.go.th/ewtadmin/ewt/oae_web/download/.../trends2556.pdf
5 มิถุนายน 2557.
- สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 4.(2544).ทางเลือกเทคโนโลยีการผลิตพืช และระบบเกษตรกรรม
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง.กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.หน้า 62.
- John E. Ikerd.(2561). The Role of Marketing in Sustainable Agriculture.
<https://faculty.missouri.edu/ikerdj/papers/Thai%20Paper.doc>. 5 มิถุนายน 2561.
- Thailand Development Research Institute.(2560). <https://tdri.or.th/2015/02/20150226/>.
21กรกฎาคม2560.